

14de Aarg.

1883.

25de Bind.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift

for

nyttig og underholdende Læsning.

Udgivet af R. Thronsen.

31te Mai. — 10de Hefte.

Decorah, Iowa.

Vaa Udgiverens Forlag.

Trykt i den Norske Synodes Bogtrykkeri.

Entered at the P.O. at Decorah as 2nd class postal matter.

„For Hjemmet“

et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

Det indeholder et afværende og omhyggelig udvalgt Læsestof, bestaaende af historiske Skildringer, Efterretninger om Opfindelser og Opdagelser, Missionsberetninger, Reisebeskrivelser, Skildringer af Lande og Folk, Dyre- og Planteliv samt

Kortællinger, Digte, Gaader og Blandinger.

Det udkommer med to Aft i Omflag to Gange om Maanedn (15de og 30te) og koster \$2.00 (til Norge og Danmark \$2.25) om Aaret i Forud. Dermed er ogsaa Portoen betalt. Klubber paa 6 betalte Exemplarer faa det 7de frit. Pengene sendes helst i Money Orders, Drafts (helst paa Chicago), eller Registered Letters, da Posterne ikke overalt ere sikre. Nye Subskribenter behage at melde sig snarest muligt.

Adresse: N. Thronsdien, Box 1014, Decorah, Iowa.

Vil man benytte anden Mand's Hjælp til at indsende Pengene, da se til at Vedkommende er paalidelig.

7 forudbetalte Exemplarer sendes 1 Aar for \$12.00.

Ældre Bind af „For Hjemmet“, se sidste Side.

Landslege J. Q. Taylor garanterer Enhver en tyndig og omhyggelig Udførelse af alt til Huset hørende Arbejde for moderat Betaling. Speciele Omhu anvendes paa Bevarelsen af de naturlige Tænder. Alle Guldfyldninger udføres efter nyeste Methode og faa billigt om Arbejde af bedste Slags kan gøres.

Office over Ben Bears Clothing-Store,

Decorah, Iowa.

J. J. D. Gremm

følger

Pianoer, Orgler, Violin-Streng, Sy-Maskiner, Olie, Naale etc.

af bedste og billigste Slags, saa billigt, som det kan sælges.

Se ind til ham, førend De afslutter Handelen med nogen Mand.

Pianoer og Orgler stemmes, og Arbejdet garanteres.

Office i C. W. Shepards Juveler-Butik, en Dør Syd for Leonards Bog-Store ligeoverfor Postofficeet.

10

DECORAH, IOWA.

For Hjemmet.

Et Tidsskrift for nyttig og underholdende Læsning.

14de Aarg.

31te Mai 1883.

10de Hefte.

Bønnens Magt.

(En sandfærdig Fortælling.*)

I den Del af Natvids Menighed, som grændser til Kalmar Len i Sverige, laa for omtrent 100 Aar siden dybt inde i den tykke Furuskov et enligt Hjem, som uden at være skildsat dog, om vi ikke feile, ansaaes for bedre og havde større Udstrækning end en almindelig Gaard.

Stedet hedte Granerum og eiedes af den forrige Husmand under Adelsnæs Olof Jonszon, som det ved Flid og Omtanke omsider var lykkedes at ombytte Herregaardens Tvang og Afhængighed med Friheden og det lille egne Jordstykke.

Olof Jonszon var en brav Mand i dette Ord's sædvanlige Betydning. Men fra et kristeligt Synspunkt stod han langt under sin Hustru, som var en virkelig from og kjærlighedsfuld Kvinde. Alle hendes Bestræbelser for at faa ham til at tænke paa noget Andet end det Verdslige havde hidtil været forgjæves, ihvorvel han vistnok gif baade til Kirke og Alters. Men Livets egentlige Helligholdelse, Bibelfordets og Bønnens Rislighed og

underfulde Kraft — det hverken elskede eller forstod han. Og skjønt det lykkedes hans Hustru lidt efter lidt at forandre hans Sind noget, saa manglede der ham endnu sand Tro og Liv. Hun blev dog ikke træt i Bønnen, men bad inderlig, at Gud vilde skabe et nyt Hjerter i ham, og hun var vis paa, han vilde bønhøre hende, skjønt hun ikke vidste hverken Stunden eller Midlet. Men dette overlod hun som alt Andet i Herrens Haand.

Egteparret havde haft tvende Børn, en Søn og en Datter. Den Forstnævnte var død i sine spæde Aar; men den anden, den vakre, nu syttenaarige Anna, udgjorde deres Glæde og var Gjenstanden for deres Forhaabninger. Datteren havde arvet Moderens fromme og elskelige Sindelag. Guds Ord var hendes Glæde; Bøn var hende ligesaa nødvendig som Luften og Solens Lys, og hendes Konfirmationsforberedelse havde ladet hende drikke endnu dybere Drag af den hellige Livskilde.

*) Efter den fjernte Folkekalender Frideborg.

„Jeg synes, du har det saa brav nu, min Datter, at du ikke skulde behøve at bede saa mange Bønner. Thi skjønt du sidder her ude i Skoven, saa har du det ligesaa godt og er ligesaa meget agtet som den bedste Gaardmandsdatter, og derfor synes jeg, du ikke skal have saa Meget at bede om,“ ytrede Faderen som syntes, at Anna spillede for megen Tid med Bibellæsning og Bønner.

„Ja, vistnok har jeg det godt. Far, jeg kan vist ikke have det bedre; men se, jeg har just derfor saa meget mere Aarsag til at bede og takke Herren,“ svarede Anna ydmygt. „Ser du, Far, Bommen er nyttig til Alt og giver saadan Glæde og saadan Fred. Alt, Far, om du bare vilde rigtig smage, hvor lisselig den er, saa skulde du saa se, at du fik det meget bedre, og at du aldrig var saa ulykkelig og tung til Sind, som du er imellem.“

Tre Aar inden vi har gjort Besjendtskab med Granerum og dets Beboere, var en uventet og for deres Stand og Tidens Fordringer meget stor Arv tilfalden Dlof Jønsøn efter hans eneste Broder, som var gaaet med sine Landsmænd i den saakaldte Syvaarskrig, fra hvilken han aldrig vendte tilbage.

Han havde i Tyffland giftet sig med en formuende Forpagters Datter, og da deres Egtteskab var bornløst og hans Hustru ikke havde nogen Slægtninger, saa havde han efter hendes Død testamenteret sin Broder sin Formue, som en Sølkaptein, et Sognebarn af de tvende Brødre, havde fort over til ham. Dlof havde næsten glemt sin Broder, da han saa ufornodet overraskedes af Efterretningen om hans Død og den Arv, som derved tilfaldt ham.

Sorgen over Broderen var ringe; men saa var Glæden over Arven saa meget større, og Dlofs Besjendte paa stode — ikke uden Grund — at den

gjorde ham baade stivere og stoltere. „Men se, Inga viser det sig ikke paa; hun er, som om hun skulde være endda frommere og ydmygere, siden hun er bleven saa rig,“ lagde de til.

„Kansse Arven skal lære Far at takke og bede, Mor“, sagde Anna fortroingsfuld. „Alt, mit kjære Barn, Rigdom har vist aldrig lært Menneket at gaa til Vorherre. Den drager det for det Meste længere bort fra ham,“ svarede Moderen med et dybt Suk. — „Ser du, nu synes Far, at han ikke behøver Noget mer, at han har Intet at bede Herren om; men jeg haaber endda, at han paa en eller anden Maade bøier hans Hjerte. Det kan stundom være Smaating, som vækker Menneket til Betænkning,“ lagde Moderen fromt til.

Mange syntes vel, at Dlof Jønsøn nu skulde købe sig en Gaardpart og flytte fra Granerum; men det vilde han ikke. „Som om Pigen ikke skulde gjøre et ligesaa godt Gifte, om hendes Far sidder paa sin Plads og lætter sine Penge paa Rente, som om han var Gaardmand! Men se, Søl- og Kobberkjæder og Linsad, det skal vi have, Mor, ligesom jeg var en Skattebonde. — Og tage ned Stuen og hugge paa et Par Stokke-lag, det skal jeg gjøre, — og dette her lille Kottet, som du har brugt til at have Kyllinger og Smaagrise i, det skal blive Annas Kammer. Jeg skal hugge paa en Dør til Stuen, og saa skal jeg gjøre det fint til Pigen, det var Stam ellers, naar Pigen er saa rig.“

Og Dlof Jønsøn holdt Drd. Stuen og Skorstenen hvidtedes, og fra den saakaldte Fadhylde skinnede Kobberkjæder og Linsade, og i de smaa Indskæringer i det store Egtstak indsattes de nye Sølvstæer, og paa Hyldeerne i samme prunkede i skjøn Orden Sølvbægre og Stob. Dlof Jønsøn glædede sig i sine Statte, og ikke

sjelden pleiede han sige til sin Datter : „Anna, du, jeg tror ikke, du skal mangle jordist Guds.“

Det var i September, Dlof Jonsjon skulde med sin Hustru gjøre en Reise til Høstmarkedet i Linköping. Tjenestegutten og Pigen var gaaede tidlig om Morgenen med en Kvie og en Dre, som skulde sælges. Fa'r og Mo'r skulde reise om Eftermiddagen. Anna skulde være alene hjemme. Hun havde været paa Midtsommers-Markedet, og hun skulde ikke „tabe Noget ved at være hjemme,“ mente Faderen. Imidlertid havde Mo'r Jnga og Anna meget at stille med for at faa Markeds-Madbovmmen i Orden, hvilket altid er en Gjenstand for Kappes- strid blandt Husmodrene, for at de paa Markedet med Hæder og Ære kan byde Venner og Naboer at smage paa Nisten.

Det store blaamalede Madstrin stod paa det opslagne Bord ved Gavlvinduet, og deri nedlagdes Løffer og Kager, samt den snehvide Træste med det nyljærneede Smør, Faarelaaret, den store Østefage o. s. v.

Under alt dette Arbeide var begge Skabets Døre opslagne; thi Krydderi pufferne forvaredees ogsaa derinde, og man maatte have baade Kanel, Sukker og Ander.

En fremmed Karl var under deane Trævelhed kommen ind i Stuen for, som han sagde, at spørge dem om den bedste Wei til en Bondeggaard i Nabo- skabet. Han var velklædt, og medens Mo'r Jnga saa tydelig som mulig beskrev den bedste Wei gjennem Stogen, sæstede han sine Dine, som hun troede beundrende, paa Skatten i Skabet, der nu stinnede mere end nogenstunde i det flammende Lys fra Storstønen. „Han har ikke noget vakker Ansigt,“ tænkte

Mo'r Jnga, men sæstede sig ikke meget derved; thi hendes Tanker var med Østen, som ikke maatte klemmes for haardt.

Dlof Jonsjon kom ind i Stuen og gav sig i Samtale med den Fremmede og spurgte om hans Navn og Hjemsted, paa hvilket han gav tilfredsstillende Svar. „Mo'r, du skal vel give ham at smage af Nisten,“ sagde Dlof, der saa den Beundring, hvormed Manden hemmelig betragtede det lille Skattekammer. En saadan Opfordring lod Mo'r Jnga sig ikke sige to Gange.

Den Fremmede lod Maden smage sig godt, og imidlertid fik han af den snaksomme Bert høre en udførlig Beskrivelse af Urven og fik noigtig Oplysning om Kvien og Drens Alder, der skulde sælges paa Markedet. Derhos fulgte Kos over hans prægtige Svine- race, af hvilken Grisen, der skulde med til Byen, var et Medlem, og Dlof glemte heller ikke at fortælle ham, at Anna alene skulde være hjemme for at passe Huset og Kreaturerne.

„En svært godlidelig Mand den der Hammarlund“ — dette var det Navn, Manden tillagde sig — ytrede Dlof, efterat den Fremmede, før han gik, havde hjulpet ham at binde Grisen paa Vognen.

Alt var tilsidst i Orden til Rejsen; Mo'r i sin nye stenmosfarvede Uldklædning og sit rødruvede Uldtørklæde sad til Høire for Fa'r i det blaamalede Vognsæde, men trangt var det for Fødderne; thi Huder og utilberedt Badmel udgjorde billedligt talt en Fodstammel næsten som et lidet Bjerg.

„Saa farvel da i Guds Navn, Anna!“ sagde Moderen og saa kjærlig paa Datteren, som floppede Hestedækflet omkring „Mo'r's“ Fodder. „Du glemmer vel ikke at b'sale dig i Herrens Haand — du er saa ensom, Staffar, i Skoven.“

„Na, det har ingen Nød! den som er Datter til Inga i Granerum, — den glemmer vel for at spise sin Kveldsmad end læse sine Bøener,“ svarede Faderen spottende og slog en Knude paa den nye Svøbefnert. „Det er bedre, du beder hende ikke glemme at have vel igjen Boddøren og lægge Hæfen paa Stuedøren,“ lagde han til, og gav Hesten et Nap, og med et: „Vi har vel ikke glemt Noget,“ fjørte han ud gennem Portskuret.

Anna gif ved Siden og holdt i Vognen; men snart begyndte Hesten et rastere Trav, og hun nødtes til at slippe sit Tag.

„Gud Fader være baade med Fa'r og Mo'r, med Hus og Hjem!“ juffede hun andægtig og saa med iaarefyldte Bliske efter Vognen, som hoppede høit mellem Stenene paa den næsten uryddede Skovvei.

„Jo, nu ser her ud!“ udbrod Anna, efterat hun var kommen ind i Stuen og havde bemærket den Uorden, som var en Følge af Markedsreisen, og hvorpaa hun ikke for havde tænkt. „Tænk, om Mormor skulde komme og se, hvorledes her ser ud,“ lagde hun leende til og begyndte strax at ordne Alt, og det med saa megen Iver, at Mormors Die snart med Velbehag havde kunnet se ind i den lille Stue. Efterat hun havde sluppet Hønsene ud og givet Grisene Mad, gif hun hen for at optage det til Raadning udbredte Lin. Dette skulde være hendes egentlige Arbeide under Forældrenes Fraværelse.

Anna havde en vakker Stemme og havde for Bane at synge under sit Arbeide. Men Annas Sange var ingen faakaldte Kjarlighedsviser; thi Kjarligheden (eller, hvad der sædvanlig saaledes benævnes) havde endnu ikke fundet Veien til den lille Skovblomst.

Hun sang sædvanlig en eller anden

Psalme eller en Folkevise om Prinsesfer, Nonner og Riddere. Hendes Mormor havde lært hende disse Sange, til hvilke — især de, som handlede om Riddere — hun troede sig at have en Slags Forrettighed, da hun havde tjent som Hønskepige hos en Grev Brahe.

Og nu sang Anna den Sang, som Biskop Nils digtede om den stolte Hr. Erik Rettelsson Vasas Datter, den fagre Jomfru Elisif, som Faderen indsatte i Risebergs Kloster, og hvilken Sang Anna mest elskede.

„I Ostgotha bo'de en Herre saa bold
Hr. Erik han sig monne kalde.
Mange Byer og Gods han havde i Bold,
som hannem med Kette tilfalde.
Herre Krist raade for os Alle!“

Saa sang Anna og alle de ni og syretiove følgende Vers, som hun havde lært ordlydende. Og da hun havde endt Sangen, randt, som hver Gang, hendes Taarer over skjon Elisifs Død og hendes underbare Redning fra Hr. Bernhards Bold. Ja, ja, det er nok som Mormor sagde, hver Gang hun sang den vakre Vise, at naar En beder om Guds Betskyttelse, saa kan man være sikker og iryg. Thi se, skjon Elisif hun bad, og da vorte Stormen op, og Hr. Bernhard og hele hans Følge forgif — men se, skjon Elisif blev igjen, skjønt hun var paa samme Fartoi.

„Ja, vistnok er den Vise vakker og gudelig med; men Guds rette Ord det er endda bedre!“ udbrod Anna, efterat hun nogle Dieblikke i dybe Tanker havde hvilet fra sit Arbeide. Og saa begyndte hun med sin stærke klare Røst — hvorvel vanstret ved de brugelige Triller — Luthers herlige Psalme: „Vor Gud han er saa fast en Borg,“ og Bjergenes Ekko gjentog den vakre Sang.

Efterat hun havde endt sine forskjellige

Arbejder, malket, sluppet ind Faarene o. s. v. satte hun sig paa den store flade Sten udenfor Døren. Det var en af disse liflige Septemberastener, da Luften endnu har Noget af Sommerens Varme, da Vinden stille og balsamisk hvifter fra de endnu grønne Lunde og Stjerne efter Stjerne tændes paa mørkeblaa Himmel — dette det Æneste, som skjønt, men vemodsfuld taler om, at Sommeren er forbi. Anna sad stille, greben af denne vemodsfulde Poesi, som, skjønt uudtalt, dog hviler i Dybet af de fleste Menneskers Bryst. Hun kunde ikke gaa ind, det var saa lifligt nu, da „Maanen stiniede saa klart paa Grantoppene.“

Hvad var det, som raslede? Det hørtes som sagte Skridt; men det var vel Kalven i Høset; thi det var paa den Kant.

Endelig rejste hun sig op og gik ind i Stuen, lagde Haken paa Døren og traadte ind i sit Kammer, som ikke var større, end at det rummede Sengebænken, Hjørneskabet, wende Stole og et Bord.

„Åh, hvor kvaamt her er!“ udraabte Anna og gik hen for at aabne det lille smaarude Blyvindue, hvilket ikke var nogen let Sag. Thi da man den Tid i Umindelighed ikke brugte „Opflagsvinduer,“ saa havde hun med Tjenesteguttens Hjælp selv gjort en egen liden Indretning, saa at hun kunde aabne det. Efterat hun havde stoppet Mo'rs Hverdagstjole imellem for at holde Vinduet aabent, tændte hun en tåk Thristikke, som hun opstillede i den lille Skorsten, foran hvilken hun satte sig paa den ryglose Stol. Hun tog Bibelen paa sit Knæ, foldede sine Hænder og aabnede saaledes den hellige Bog med den tausø Bøn, at Herren selv vilde vise hende, hvad hun i denne Stund behøvede, thi en Uro havde grebet hendes Sjæl. Hun fandt

David's 31te Psalm. Med hellig Andagt og barnlig Tillid læste hun med lydelig Røst de trosterige Ord. Uroen var borte, Thristikken udbrændt, Maanen stiniede ind gjennem det halvaabne Vindue, og rolig lagde hun sig i Bænken, som havde sin Plads under Vinduet.

Hun var fra Barndommen vant til at læse sin Aftenbøn paa Sengen. Hun gjorde saaledes ogsaa nu, og hun følte i Aften en særdeles Glæde i, en særlig Trang til at bede. Hun havde endt de mange lærte Bønner; men i Aften var de hende ikke nok. Hun maatte med egne Ord tale med Herren, med Ord, som i al sin Simpleshed sikkert hørtes og og gjaldt endnu mere.

Hun bad for Fader, bad for Moder, for Syge og Fattige, og alt som hun bad, blev Andagten mere brændende, Røsten høiere, og tilsidst bad hun, som hendes Moder havde lært hende, for alle dem, som var paa uret Vej, at Gud vilde føre dem tilbage til den rette Vej, vilde med sin Aand bringe dem Besindelse og Anger over deres onde Forfæt.

„Og nu lægger jeg mig til at sove i Jesu Navn!“ sagde hun tilsidst som et fortrøstningsfuldt Amen paa sine Bønner. „Gud har nok sendt sine hellige Engle at være hos mig i Nat, skjønt jeg ikke kan se dem. — Nei man kan ikke se Englene,“ lagde hun til, lagde Haanden under det lysloftede Hoved og indslumrede saa sødt i de gode Engles Beskyttelse og vaagnede ikke, før den klare Solstraale lysfede Søvnen af hendes Dienlaag.

Til stor Forbauselse for den unge Pige saa hun nu i Vinduet en afreven Papirlap, paa hvilken der med Blyant var skrevet nogle Ord.

Hvor i al Verden er Lappen kommen fra? udraabte hun og betragtede med

undrende Blik de skrevne Linier, som for hende var hemmelighedsfulde Tegn.

„Det har nok været et Menneſſe, ſom har lagt hid Lappen. Al, den ſom kunde læſe Skrift! Klokkerens Datter, Loviſe, hun er meget lykkelig, ſom har faaet lære det. Hvad kan der ſtaa paa Lappen? Og hvorledes ſkal jeg ſaa vide det? For Fa'r, han kan hverken læſe Skrift eller ſtride, det er med Nød, han kan ridſe ſit Bomærke.“ diſſe og lignende Tanter optog ſaa den unge Piges Sjel, at hun glemte, at Kjorene ſkulde maltes og Smaaſtæet ſlippes ud. Endelig vaagne hun dog til Befindelse om ſin Pligt; hun lagde den hemmelighedsfulde Lap i Pſalmebogen og ſkyndte ſig til ſin Gjærning; men i Tankerne fulgte den hende under hele hendes Forretning, og ikke ſjelden gif hun ind i Kammeret for at tage den i ſin Haand og beſkue de hemmelighedsfulde Ord.

Ikke før Klokkeren over 11 om Aftenen kom hendes Forældre hjem, Faderen endnu oplivet af Markedsruſet. „Jeg tror, du holder paa at ſovne ind i din Bøn,“ udraabte Faderen, da han traadte ind i Stuen, hvor Anna ſad ved det atter nedbrændte Baal. „Saa, min Pige, læg paa Torved og hvad du har, ſom lyſer, ingen Kærrighed, hører du det! Olof Jønſſon har Raad til at ſtemme op, og lyſt ſkal det være, ſaa du rigtig kan ſe al Markedsſtaſen.“ Og i næſten ſamme Dieblit flammede det vældige Baal, ſom med ſit klare Stin oplyſte Stuen.

„Saa, Mo'r, frem baade med det Gne og det Andet — Tørklæderne, Kjøletoiet, Sølvsperderne — nu, har du det ringere, end om du var Gaardmandsdatter kanſte? udbrod Olof, ſom ſaa ſin Datters Forbauſe og Glæde over de ſtore

Gaver, hvilke ſaaledes ſyſſeſatte Annas Sjel, at hun glemte det, ſom om Dagen havde optaget den langt mere end Tanken paa de lovede Markeds-gaver. Men da Baalet var nedbrændt, Alt blevet ſtille, Fa'r og Mo'r ſovnet ind og hun med ſine Statte var kommen ind i ſit lille Kammer, tog hun atter frem den beſynderlige Lap, hvis ſkrevne Linier, oplyſte af Maanens Straaler, for hvert Dieblit ſyntes at forøge hendes Forundring og Nyſgjerrighed.

Den følgende Morgen berettede hun den beſynderlige Tildragelse for ſine Forældre. „Na, det var Nogen, ſom gjorde Lovier med dig, fordi du laa ſaaledes for det aabne Vindue,“ ſagde Faderen. Moderen ſad tauſ; hun delte ikke ſin Mandſ Mening. Hun vidſte ikke, hvorledes det var; men en underlig Bekkenhed havde grebet hende.

„Ja, jeg har et andet Grinde til Provſten; jeg ſkal gaa til Preſtegaardens og tage Lappen med mig, efterſom du gjerne vil vide, hvad der ſtaar paa den,“ ytrede Faderen, ſom hørte Annas Onſter, hvilke han nok ſelv delte. „Jeg kunde vel bede Klokkeren; men bedſt er bedſt, og ſkulde det være noget Spektakel, ſaa tier Provſten bedre, da han har aflagt Ed derpaa.“

„Men Fa'r, jeg ſaar vel Lov at gaa med til Provſten,“ bad Anna, ſom ikke havde Hjerte til at give Lappen fra ſig. „Na ja, det kan du gjerne ſaa, ſaa ſaar du komme en Smule ud af Skoven.“

Anna havde alt ſiden ſin Konfirmationsforberedelse været en kjær og velkommen Gjeſt i Preſtegaardens, hvorhen hun ogſaa altid længtede. Olof bad Stuepigen, ſom de mødte i Gaarden, at han ſkulde ſaa tale med Provſten, og inden et Dieblit kom hun tilbage og bad dem gaa ind i Provſtens Kontor. Provſten ſad i ſin ſtindbetrukne Kæneſtol,

hensunken, som det syntes, i dybe og mørke Tanker. „Hvorledes staar det til, velærværdige Provst?“ spurgte Dlof, efterat baade han og Datteren havde hilset paa ham. „Jo Tak, Fa'r Dlof, jeg lever, Gudskelov, brav — saa brav, som man kan leve, efterat man har hørt det Skrækkelige, som igaar Nat har tildraget sig i Menigheden.“

Fader og Datter stirrede spørgende paa Provsten. „Hvad, har I ikke hørt det? Dræbshullet er jo saagodtsom Eders nærmeste Nabogaard.“

„Hvad er da hændt?“

„Jo, hos Erik Andersen, hvor Alle var paa Markedet med Undtagelse af en Pige, har Thy plynndret og rovet Alt, hvad der fandtes af Penge, Sølv og Guld, samt meget Andet, og det Forføreligste af Alt, de har myrdet den stakkars Pige, rimeligvis for at hendes Nodstrig ikke skulde vække Nogen i Naboens Hus.“

Dlof Jønsøn blegnede, og en heftig Skjelven rystede Anna helt igjennem. „Alt, stakkars Brita Lisa?“ flagede hun og Taarerne strømmede fra hendes Næse.

„Maar opdagede man Gældigheden?“

„Jo, hos Erik Perssons havde de ikke seet Pigen hele Dagen, og da de saa gifte sig for at se, hvorfra dette kom, saa mødte de det forførelige Syn, som Pigenes Husbonde, der nylig har været her, har beskrevet — Altsammen saa skrækkeligt, at jeg endnu ikke er kommen mig deraf.“

„Har man ingen Mistanke paa Nogen, velærværdige Provst?“ spurgte Dlof.

„Nei! Dagen forud havde en fremmed Karl været inde, som spurgte om Veien til Granerum; men han var velklædt og saa slet ikke ud som en Thy og Morder.“

„Til Granerum?“ gjentog Fader og Datter paa engang.

„Ja, saa sagde han. Kan I erindre,

om der den Dag var nogen fremmed Karl hos Eder?“

„Jo, det var saa, velærværdige Provst, just som vi skulde rejse afsted. Han spurgte om Veien til Fagerdal; men det var en saa pyntelig og hyggelig Karl.“

„Men i dette ligger endda noget Eget og Beshynderligt. Man kan nok omgaaes med daarlige Tanker, skjønt man ikke har daarlige Klæder.“

„Ja, ja, det kan nok have sin Rigtighed. Der hænder saa meget Underligt paa disse Kanter. Datter min har ogsaa været ude for noget Beshynderligt, skjønt der, Gudskelov, ikke har været Tale hverken om Liv eller Lemmer, — men se, hun har en Lap, som hun vilde vise Provsten og bede Provsten, som kan alle Sprog, om at læse op for sig.“ Efterat han nu vidtløftig havde fortalt hele Tildragelsen med Lappen, bad han sin Datter levere frem Lappen.

Provsten tog Lappen i Haanden — han læste og læste op igjen de saa finier, medens et alt mere og mere andægtigt Udtryk udbredte sig over det gamle, ærlige Ansigt, og tilsidst faldt to Taarer ned paa Lappen, som han endnu holdt i Haanden.

Faderen og Datteren saa undrende og spørgende paa Provsten.

„Saa stor er da Bønnens Magt, at selv Forbryderen gribes af den,“ udbød tilsidst Provsten. „Hør her, mine Bøner, Bekræftelsen paa mine Ord!“ Og han oplæste Følgende, som stod paa Papiret:

„Du har at takke dine andægtige Bøner, du fromme Barn, at du uskadt og i Fred faar lægge dit Hoved til Hvile — at du faar beholde dine Skatte, dine Lemmer og — dit Liv!“ Saa læste Provsten med hoi, af dyb Nørelse skjælvende Stemme.

Dlof blegnede, Anna skjælvede, som

naar Stormen ryfter en spæd Lilliefængel. Hun vakkede og vilde være faldt om, hvis Provsten ikke havde taget hende i sine Arme.

Efterat Sindene var blevne noget roligere igjen, bad Provsten Anna fortælle den Aftens Tildragelse, om Bestaffenheden af hendes Bønner, og hvor hun havde fundet Papirlappen. Anna fortalte undseelig, sandt og med denne Usthyldighedens Barmlighed, som er saa rørende. „Og ved Provsten, jeg tror, jeg aldrig har bedet saaledes som den Kvæld,“ tillagde Anna tilslut. „Det var, som om Gud selv skulde have bedet i mit Hjerte.“ Provsten lyttede med from Glæde til sit kjære Skriftebarns Ord, og da hun endte, sluttede han hende faderlig til sit Bryst. „O, du Bønnens Magt, du hellige Sambaand mellem den himmelske Fader og hans svage Barn!“ Provsten taug; han sad nogle Diebliske hængsunken i Betragtning.

„Fader Dlof,“ udbrod han, „forstaar I, hvor stor Grund I har til at takke og love Herrens Barmhertighed, som har reddet Eders Barn? Har I ikke hørt Vidnesbyrdet derom — og kan endnu tvivle?“

„Ja se, velærverdige Provst, jeg skal sige, just som det er, jeg arme Synder har aldrig troet saa meget paa Bønnen, skjønt Mo'r og Datter min har bedet mig saa meget om at gjøre det, og jeg har, Gud bedre mig, knurret mange Gange, naar de har siddet og læst i Bibelen. Men herefter skal det ikke gaa paa den Vis; thi Herren har ligesom peget paa Bønnen for mig og sagt mig, hvad den duer til.“ Dlof taug nogle Sekunder; derpaa udbrod han: „Gud være lovet, at jeg har min Datter i Live, og det for Jesu Skyld, som hørte hendes Bøn.“ Ved disse Ord strømmede Taa-terne nedover hans Kinder. „Se, dette

har hun at takke Provsten og Mo'r sin for, at hun kan bede saaledes til sin Gud.“

Førend Dlof forlod Prestegaarden, havde han bedet om at saa give „en liden Gave“ til Natvids Kirke og derhos „Lidt“ til Fattigkassen.

„Mo'r, nu skal du ikke mere saa Breidelser for, at du læser i Bibelen og beder“ — udraabte Dlof ved sin Hjemkomst. „Nu skal jeg ogsaa læse og bede med; thi se, vor Datter var bleven myrdet, om hun ikke havde bedet sine Bønner.“

Mo'r fnga stirrede paa sin Mand.

„Ja, ser du Mo'r her staar det — læs det op du Anna, du kan det udenad!“ Og Anna oplæste med taarefyldte Dine de Ord, som nu var indskrevne i hendes taknemmelige Hjertes Dyb.

Hvad den fromme, troende Moder sølte i dette Dieblis, er lettere at forestille sig end at beskrive. Hun prisede Gud af hele sin Sjæl for sit Barns underfulde Redning og for den Forandring, som denne Herrens store Naade havde virket i hendes Mand's Hjerte.

„Min kjære Datter,“ sagde Moderen, da hun var bleven alene med Anna, ser du, Bønnen bliver aldrig til Skamme, naar man beder i Tro og Ydmøghed. Jeg har nu i 25 Aar hver Dag bedet Gud om, at han vilde drage Far's Hjerte til sig, og efterat Arden kom, og han blev rigere, har jeg bedet endnu mere. Og nu hørte Gud mine Bønner og omvendte Far's Hjerte paa en saa underlig Vis. Ak, min kjære Datter, vi vil hjælpes ad at love og prise Herren for hans store Naade.“

Dlof Jønsjøn's Sindsforandring var ikke blot diebliskelig. Den blev for Livet, og han fandt Fred ved Frelserens Fødder. Men han gjentog stedse de Ord: „En Troendes Bøn formaar meget, naar den er oprigtig.“ („Læsning for Folket“).

Kompassjets Historie.

Af A. Lancaster.

(Oversat for „Naturen“ efter Giel et Terre af S. J.)

I Aaret 2698 for den kristelige Tidsregning blev Hoang-Ti, det er den gule Keiser, ophøiet til den keiserlige Værdighed og besteg Kinas Throne. Hoang-Ti var paa en Gang Lovgiver, Ingeniør og Astronom og, hvad der her interesserer os mere end alt dette, den første, hvis Navn Historien nævner i Forbindelse med den magnetiske Polaritet. Efter samtidige kinesiske Beretninger sthldtes hans Held i de Kampe, han havde at gennemgaa for at opnaa den øverste Myndighed, for største Delen en af hans videnskabelige Opfindelser: det var, beretter de, en Vogn, som angav Syd og de øvrige Verdenshjørner. Denne Vogn tillod ham i et kritisk Dieblit at finde Retningen midt inde i en tyk Taage. Hvilken Retning den end havde, viste en liden Figur, der var anbragt paa Vognen, mod Syd og var saaledes et udmærket Middel til at orientere sig i et fremmed Land.

Dette Tilfælde er ikke det eneste, hvori Historieskriverne omtaler disse magne- i i s k e V o g n e. De fortælle, at der under Tcheu-Kungs Regjeringsstid fra et i Syd for Keiserriket ved Søen beliggende Kongedømme ankom Udsendinger, der medbragte som Gave til Keiseren tre hvide Fasaner, og at han til Gjengjæld forarede Udsendingerne lette Vogne, som var indrettede saaledes, at de altid angav Retningen til deres Land, det vil sige Syd. Fortættelsen af denne Fortælling viser ogsaa Opfindelsens Nytte. Udsendingerne besteg virkelig Vognen for i den at tiltræde Hjemreisen, men da de ved altfor rigelige og altfor langvarige Fester havde tilfjendegivet den Glæde, de

solte over Gaven, begav de sig paa Veien i en Retning stik modsat den. Figuren viste. Det var først længe efter Afreisen, at de blev istand til at opdage sin Feiltagelse, de vendte da helt om, men naaede ikke hjem for i det følgende Aar. Disse ukunstlede Beretninger bevise klart, at Kine'erne i de tidligste Tider ligesom iøvrigt mange andre Folkeslag kjendte ikke alene selve Magneten, men hvad der er endnu mere mærkeligt, dens Gyne til at rette sig noget nær efter Meridianen. Vi sige, at dette Faktum er mærkeligt, fordi der i Virkeligheden er gaaet Aarhundreder hen, forinden de tilshneladende aller simpleste Opdagelser er blevne almindelig kjendte. Tilfældet, det vil sige et Sammentræf af forskellige aldeles uforudseede Omstændigheder, har som oftest været den vigtigste Aarsag til saadanne; det vilde her være tilstrækkeligt at minde om Opfindelsen af den astronomiske Kikkert, hvis første og ubevidste Opdagere var Børnebornene af en Brillmager i Middelburg; hvor lang Tid er der ikke forløbet mellem det første Kjendskab til Vanddampens udvidende Magt og Forsøgene paa dens Anvendelse i nyttige Diemed? Sætten Aarhundreder mellem Grækerne's Kolipil og Salomon de Caus's Planer; næsten et hundrede Aar mellem disse og Watt. Paa samme Vis, hvilket Tidstrum kan ikke være forløbet fra det Dieblit en Bønde eller Djergarbejder tog i sin Haand Magnetstenen eller et Stykke magnetiseret Jern, og indtil man lærte, at disse Gjenstande tiltrækte smaa Jernstykker! Hvor mange Gange maatte man ikke gjentage disse Forsøg, før man fik den Ide at gjøre

disse tiltrækkende Legemer bevægelige ved at lade dem indtage en svævende Stilling! Og naar denne Bevægelighed var opnaaet, hvor længe varede det ikke, før man fik Vinene op for Magnetens Tilbøielighed til at indtage en bestemt Retning!

Tilbærelsen af den lille Figur paa de magnetiske Trævogne maa da være et Vidne om et forholdsvis fremstredet videnskabeligt Standpunkt. Denne Figur indefluttede en Magnetsten; Kineserne konstruerede først meget senere Instrumenter, der nærme sig mere til vort Kompas.

At det varede længe forstaaes let. Konstruktoren af Kompasset eller Magnetnaalen forudsætter nemlig som kjendt den Giendommelighed, som en Magnet besidder, at kunne overføre sin Magnetisme paa Jern, tilligemed de Fremgangsmaader, der bedst egne sig til at iverksætte denne Overførelse. Men de magnetiske Vogne fordrede ene og alene Kjendskabet til Magnetstenens Evne til at indtage en vis Stilling, og det er saaledes intet forunderligt i, at man hos de kinesiske Stribenter først meget sildigere finder Beretningen om det virkelige Kompas. Sjønt man med temmelig Bestemthed ved, at de betjente sig af Kompasset allerede i det første Aarhundrede af vor Tidsregning, daterer den ældste Beskrivelse af Instrumentet sig fra Begyndelsen af det tolvte Aarhundrede. Læseren vil allerede uden Tvivl have lagt Mærke til, at Magneten først blev anvendt af Kineserne paa Reiser tillands; men i disse længst forbundne Tider var den faste Jordskorpes Vidder som en Følge af manglende geografiske Kundskaber ukjendte Ørken, mere farefulde at færdes i end i vore Dage de store Oceaner. I det syvende og ottende Aarhundrede foretog Kineserne Expedi-

tioner tilføs fra Kanton ligetil Eufrat gjennem Malakastrædet forbi Ceylon og Malabarhysten, og mod Slutningen af det trettende Aarhundrede benyttede de regelmæssig Kompasset paa sine Fartøier. Det kan have været Vandkompasset (der bestod i en paa to Halmstumper flydende Naal) eller Stiftkompasset.

Kinesernes magnetiske Opfindelser blev først mere eller mindre sent kjendt hos Keiserrigetets nærboende Folkeslag. Hos Japaneserne for Exempel finder man de magnetiske Vogne i det syvende Aarhundrede; og man ved, at Vandkompasset paa samme Tid var i Brug paa Korea. Det var en til en Træbete fastet magnetiseret Naal, som man kastede op i et Fad med Vand, naar der skulde observeres.

Ligesom Kineserne er de første blandt Asiens østlig boende Nationer, som har kjendt ikke alene Magnetens Polaritet, men ogsaa denne Stens Egenskab at kunne overføre paa Jernet sin Magnetisme, skal vi se, at de i denne Henseende har været adskillig forud ogsaa for Europæerne, og at de efter al Sandsynlighed har meddelt disse sine Kundskaber.

Civilisationen har nemlig forplantet sig fra Orienten (Østen) til Occidenten (Vesten) ad to forskjellige Veie. Den Ane, hvorom Udbredelsen har foregaaet, har været Middelhavet, og paa begge Sider af dette lange Baand, som adskiller Europa fra Afrika, har Bevægelsen baade i Europa og Afrika været stadig fremadskridende. Grækenland og Ægypten med dets Kolonier i Kyrenaita, Rom og Karthago, den frankiske Stat og Araberne svarer til hverandre paa de to Sider af Ane og afmærker Bevægelsens Holdepunkter, idet de vandre fremad i et Slags Fællesstøb. Svillen af disse to Veie har nu Kompasset fulgt for at naa

frem til Besten? Man kunde i første Dieblif være fristet til at tro, at de latinske Folkeslag, Grækerne og Romerne, som fuldstændig kjendte Magnetens tiltrækkende Eiendommeligheder, og hvis Filosofer og Værde har været ligesom den middelalderste Vidensfabeligheds Støtter, maa have overgivet til sine frankiske Efterfølgere en Kundskab, hvoraf de som søfarende Nationer maatte kunne drage større Nytte end nogen anden. Det forholder sig imidlertid ingenlunde saa; hverken Grækerne eller Romerne har kjendt Kompasset. Det er Araberne, som har bragt Kjendskab om Kompasset til Europa, og man maa gaa ned helt til det trettende Aarhundrede for i vore Annaler at støde paa en Bemærkning om det.

Man har rigtignok bestridt denne historiske Vandring, grundet paa et Sted hos Plautus. Men Fortolkningen af dette Sted er uklar og vildledende, medens der er Overflod paa gode Beviser for den modsatte Mening. Plaproth gjengiver i denne Anledning Claudians Digt om Magnetten, i hvilket der ikke engang er hentydet til den magnetiske Polaritet, og gjør derpaa følgende Bemærkning: „Hvis Claudian havde haft den mindste Ide om Magnetens Polaritet, vilde han visstnok ikke have undladt at drage sin Nytte deraf, naar han alluderer til den usforskyrrelige omme Tilhøielighed, som han siger eksisterer mellem denne Sten og Jernet. Men hverken hos ham eller hos nogen anden græsk eller romersk Forfatter finder man et eneste Ord, som kan lade os ane Kundskaben om Magnetnaalens Retning.“

Hvis det endog ved de latinske Forfatteres Tausshed, som særlig har befattet sig med Magnetten, er klart godtgjort, at de ingenlunde kjendte dens Polaritet og dens Evne til at angive en vis Retning

paa Jordens Overflade, er det næsten ligesaa godt bevist, at Araberne har kjendt disse Ting og meddeelt dem til Europæerne. Man kan vistnok ikke negte, at Aristoteles i enkelte af de ældste Steder, hvor dette Thema behandles, og som er samlede af Albertus og Vincent de Beauvais (i Midten af det trettende Aarhundrede) er nævnt som den, der har omtalt Magnetten og dens Poler i en Afhandling om Stene. Men denne Afhandling har de Sach fundet at være et arabisk Arbeide, der feilagtig er tillagt Aristoteles; hvad der bedst godtgjør dette, er de arabiske Bemærkelser *Zorun* og *Aphron*, hvormed Syd og Nord betegnes i samme. Det Vidnesbyrd, der hentes fra disse Forfattere, vilde saaledes godtgjøre det Modsatte af, hvad de menes at bevise.

Andre mere direkte og mere værdifulde Vidnesbyrd er bragte tilveie af Jacques de Vitry, som mellem 1215 og 1220 skrev en Orientens Historie, efter to Reiser i Palæstina, hvoraf den ene gaar tilbage til Aaret 1204. Han angiver paa dette Tidspunkt Kompasset som allerede forlængst i Brug hos de Søfarende paa det syriske Hav, og hvad der er af Bigtighed for dette Instruments Historie, han siger udtrykkelig, at Magnetten kommer fra Indien.

Med Hensyn til de arabiske Forfattere, finder man i et Arbeide af Bailak, der bærer Aarstallet 1282, en Beskrivelse af den Maade, hvorpaa de syriske Sømand betjente sig af Kompasset, og hvis Anvendelse Forfatteren personlig havde iagttaget; det var et Vandkompass, men efter den af Plaproth givne Oversættelse ser det ud, som om de ikke anvendte en virkelig Magnetnaal men alene den Evne, som Magnetstenen har til for en kort Stund at magnetisere en Jernnaal, der undergives dens Indvirkning. Til en

i et Vandfad svømmende Naal nærmede man en Magnetsten, som man strax derpaa igjen fjernede, og den Magnetisme, som i det første Dieblit var overført paa Naalen, bragte den til at indtage Stillingen Nord—Syd.

Bailaf bekræfter, hvad der er anført af Jacques de Vitry om Indien. Han fortæller, at de paa det indiske Ocean farende Sømand benytte et Vandkompass, der bestaar i en hul magnetiseret Jernstift, som slippes op i et Fad med Vand i det Dieblit, man ønsker at vide sin Stilling. Her beskrives saaledes det fineste Vandkompass af en arabisk Forfatter.

Den ældste europæiske Forfatter, som nævner Kompasset, er Guht de Provins i Slutningen af det tolvte Aarhundrede. I et satirisk Digt omtaler han, hvordan de seilende Sømand bære sig ad for med Tryghed at kunne færdes paa Søen, med næsten de samme Udtryk, der senere benyttes af Brunetto Latini, der fortæller om sit Besøg hos Munkens Bacon i Oxford saaledes :

„Han viste mig, siger han, Magneten, en stng sort Sten, hvortil Jernet gjerne fæster sig; man lægger den i Vand; den holder sig ovenpaa, og Spidsen vender sig mod Polarstjernen.“ Man ser af

dette Sted, at man i det trettende Aarhundrede selv i Europa endnu betjente sig af Vandkompasset, hvis første Opfindelse gaar tilbage til Kineserne.

Det almindelige Resultat, der udvindes af de Citater, som vi nu har samlet, er, at af alle Folkeslag er Kineserne de første, som har kjendt Magnetens Polaritet og har benyttet sig af den som et Direktionsmiddel først paa sine Keiser tillands, dernæst paa sine Togter tilføs.

I de ældste arabiske Skrifter, hvori Kompasset omtales, eller i Beretningerne af de europæiske Rejsende, som har været i Berørelse med Araberne, tales der udtrykkelig om Instrumentets orientalske Oprindelse. Desuden daterede de Beskrivelser, som gives af europæiske Forfattere, sig først fra den Tid, da Kors-togene havde bragt Europas vestlige Nationer i Berøring med Araberne. Alt samstemmer altsaa i at vise, at Kompasset, der oprindelig skrives sig fra Kina, har udbredt sig fra Ost mod Vest, fra Kineserne til Araberne og fra disse til Europæerne. At man overalt først brugte Vandkompasset, saaledes som det var opfundet af Kineserne, er en Umstændighed, som end mere taler for Sandsynligheden af den ovenfor fremfattede Anskuelse.

Om Kolonisation af Grønland ved Fjeldlapper.

(Af F. A. Friis).

Den Ide at flytte Lapper fra Finmarken over til Grønland er oprindelig ikke min egen. Jeg troede engang, at denne Tanke var noget ganske nyt, men jeg har senere fundet, at man har havt samme Ide tidligere eller allerede for mere end 100 Aar siden. Jeg har nemlig truffet

paa et gammelt Reskript, som omhandler denne Sag. Det er fra 12te Januar 1742. I dette heder det: „Under denne Dags Dato er Rentekammeret anbefalet at beordre Fogden i Finmarken samt den ved Badsø værende Handelsbetjent, saa og Fogden Tønder i Senjen

at disponere nogle Familier af fattige Finner godvillig at gaa til Grønland, som, naar de der ankomme, skal nyde en vis Portion Mel det første Aar, indtil de sig selv kunne ernære; og skulle samme Finner, paa hvis Familiers Navne man har at gjøre Forslag, naar de dertil godvillig ere at formaa, befordres til Kjøbenhavn med de finmarkske Skibe. Til de Familier, som ville etablere sig der i Landet, maa af Kongens Kasse betales aarlig 200 Rdlr. i 2 Aar." Noget Forsøg med at overføre Lapper til Grønland blev imidlertid dengang ikke foretaget, af hvad Grund vides ikke. Jeg har ialfald ikke nogetsteds kunnet finde denne Sag oftere omtalt. Imidlertid er en saadan Tanke ingenlunde nogen fantastisk forsløien Ide. Der er tværtimod meget, som taler for den, og jeg vover derfor atter at optage den, og skal her i Korthed anføre de vigtigste Argumenter, som tale for Idens praktiske Udførelse.

Af det førnævnte Reskript fremgaar det ikke tydeligt, om det har været Fjeldlapper, eller Solapper, som man dengang tænkte paa at oversflytte til Grønland. Efter Udtrykkene i Reskriptet skulde man nærmest tro, at det har været de sidste. Skal imidlertid noget Forsøg gjøres, bør det, efter min Mening, ubetinget først foregaa med Fjeldlapper.

Som vi ved, lever Fjeldlapperne saagodtsom udelukkende af sine tamme Rensdyr. Hvor Rensdyret findes og trives, der kan ogsaa Fjeldlappen leve, det være sig i Finmarken, Sibirien, paa Spitzbergen eller i Grønland. Hvor Renen gaar, der gaar Fjeldlappen efter, enten det bærer over de vildeste Fjelde eller over Isbræer og Isblinke. Der findes ikke det Sted, hvorhen Renen kan komme, uden at Fjeldlappen følger efter. Renen er for ham Klæder, Sko, Hus,

Mad og Transportmiddel. Det samme er vistnok for en stor Del ogsaa Sælhunden for Grønlandereren. Men der er den umaadelige Forskjel mellem disse to Nationer og deres Næringsveie, at den ene lever af tamme Hjorde, af Dyr, som han har under sin Bevogtning og i sin Magt, medens den anden lever som Jæger for Dagen og paa Nov. Lappen er allerede for længe siden kommen op paa det første Trin af Civilisationens Stige. Han har nemlig lært at glemme, han forstaar at beskatte sin Hjord med Økonomi, saaledes at den vedbliver at formere sig, han kan samle Forraad i den rette Tid, saaledes at han har rigeligt at leve af hele Aaret igjennem. Dette er derimod ikke Tilfældet med Eskimoen. Han er endnu ikke naaet op paa det første Trin. Efter hvad man læser om ham, saa lever han for Dagen uden synderlig Tanke om Fremtiden. Han fraadser, naar Udbyttet af hans Jagt er rigeligt, uden at tænke paa den Dag imorgen, hvorfor det ogsaa skal hænde, at han i de knappe Tider er udsat for Hungerensnød i den Grad, at han til Slutning ikke har andet at æde, end sine egne Stindbuxer. Denne Forskjel mellem de 2 Nationer er af overordentlig Betydning. Den vil gjøre, at en Befolkning eller Koloni af Lapper, især Fjeldlapper, vil kunne leve udmærket i flere af Grønlands, for Renavl mest stikkede, Trakter, hvor Eskimoen sulter, paa samme Tid som Lappen ogsaa paa Grund af sin større Intelligents vil kunne udvinde ganske andet Udbytte af andre af Landets Ernæringskilder, end den indfødte Eskimo.

Antallet af Fjeldlapper i Norge udgjør nu for Tiden ikke mere end 1,073 Individider, medens de fastboende Lappers Antal gaar op til noget over 15,000. Af Fjeldlapperne opholde de fleste eller

ca. 900 sig inden Finmarkens Amts Grænser. De skulle tilfammen eie omtrent 65,000 Rensdyr. I Sverige er Fjeldlappernes Antal større, og de skulle der tilfammen eie omtrent 200,000 Ren.

Deres Liv er besværligt, og deres Eiendom usikker. Eier en Familie 300 Dyr, kan den meget godt leve af disse. Eier nogen 500 til 1000, ansees han for at være meget rig. Om Vinteren opholde de sig, som bekjendt, inde i Landet, om Sommeren ved Kysten. Deres værste Fiende er Ulven i Vintertiden. Den kan paa en Nat gjøre en rig Mand fattig. Om Sommeren støde de sammen med fastboende og komme i Krangel med dem. Saa forskjellig Levevei maa afstedkomme Krangel, og det er, som bekjendt, endnu ikke ved nogen Lappelov lykkedes at ordne Forholdene tilfredsstillende for begge Parter.

Men hvordan Forholdene ved Lov end ordnes, vil der dog altid blive Misnoie, Strid og Forurettelse paa begge Sider. Den fastboende Befolkning tiltager, og Landet ryddes og dyrkes. Nomaden maa vige undaf, indtil han ikke har igjen andre Strækninger end saadanne, hvor Hjør ikke kunne leve, men kun Rensdyr.

Disse Folk har derfor ikke nogen lys Fremtid for sig, allermindst i Finmarken, hvor det efter Grænsespærringen i 1852 er dem forment om Vinteren at komme over paa russisk Finlands Side. I de sidste 20 Aar har derfor baade Befolkningen og Rensdyrantallet aftaget, paa samme Tid, som Mosemarlerne ere forjærdelig medtagne. Jeg har selv vandret Strækninger af 10 norske Mil over Finmarksfjeldene uden at kunne opdage en urørt Moseslæ, saa stor som min Haand. Alt' er arbeide.

Er der da ingen anden Udfigt for disse Folk end enten at gaa tilgrunde

eller slaa sig ned ved Kysten og forsøge (at leve som Solapper?) — — —

[Vi se os her nødsagede til at afbryde Professor Friis's Artikel, fordi det Nummer af „Morgenbladet“, hvorfra Artikelen optages, ved et Uheld blev os berøvet. Men allerede i ovenstaaende Brudstykke er Sagen saa godt indledet, at Læseren har let for at indse det Fortrinlige i den Plan, som Overkriften angiver, saafremt det kan godtgjøres, at Grønlands Natur er saadan, at Renen og Fjeldlappen der kan føle sig hjemme og trives. Dette paaviser Forfatteren, saavidt vi erindre, i den sidste Del af sin Artikel. Renen findes nemlig vidt i Grønland, i den senere Tid skal der ogsaa være gjort Forsøg med at tamme den. I Norge lever Fjeldlappen altfor trangt, i Grønland derimod vilde han og hans Rener have Tusinder af Kvadratomile til deres Raadighed, og Professoren tror ogsaa, at Fjeldlappen vilde være den rette Mand til at hjælpe den lavere staaende Grønlænder et Stykke fremad. Hvorledes det ser ud i det Indre af Grønland — om det er bare Ismarker og Fjelde, eller om det tildels ogsaa bestaar af mere smilende Egne — dette er som bekjendt endnu et geografisk Problem, og den berømte Opdager af Nordost-Passagen, den svenske Professor Nordenskiöld, skulde efter Bestemmelsen netop nu i Mai Maaned paa et vel udrustet Dampskib tiltræde en Reise til Grønland, for om muligt at gjøre nye Opdagelser, tjenende til at opklare det nævnte Spørgsmaal om Grønlands „Østerbygds“ og indre Bestaaffenhed. Professor Friis anbefaler i sin Artikel, saavidt erindres, at man skulde sende nogle dygtige Fjeldlapper med Rener etc. afsted med Nordenskiölds Expedition, ligesom en Avantgarde; — de vilde strax finde sig tilrette og kanske netop være de

flinkeste Personer til at løse det Problem, som saa længe har hyjselsat Geografer, Geologer og andre videnskabeligt interesserede Folk. Faldt saa disse Fjeldlappers Undersøgelser vel ud, kunde en større Udvandring af norske Fjeldlapper finde Sted, og Grønland vilde da blive et Fremtidens Land for denne i Norge for Tiden meget trængte og forulempede Race. Hvorvidt Forfatterens Forslag

i denne Retning er taget til Følge, ved vi ikke; men det er rimeligt. Saasnart Nordenskiöld's nye Expedition er fuldført, skal vi se til at bringe „For Hjemmets“ Læsere nærmere Underretning om dens Resultater. Hvis Nordenskiöld er heldig i dette sit Foretagende, turde en Flerhed af meget interessante Spørgsmaal her paa en Gang finde sin Løsning. Red.]

Opdagelsen af Australien og Oceanien.

(Slutning.)

4. Derne i Karoline-Gruppen.

Vi forlade Nyseeland og seile mod Nordvest, gaa mellem Nyseledonien og Nyholland, passere Dampier-Strædet mellem Nyguinea og Nybritannien og komme endelig, efterat vi have overstredet Ækvator, under den ottende Grad nordlig Brede til de lidet bejendte *Pelew Der*, alle smaa og meget farlige for Skibene. Skjønt opdagede allerede 1696, vare de dog komne ganske i Forglemmelse, da de 1783 bleve gjenfundne af den engelske Søfarende *Wilson*. Denne led Skibbrud mellem disse *Der*, men reddede sig dog med sine Folk til *Den Druloug*, fandt den behoet af *Vilde*, der levede i fuldkommen Naturligstilstand, og blev modtaget af dem paa den menneskefjærligste Maade. De havde aldrig for seet Europæere, antog deres Klæder sammenvorede med Legemet, og bleve ganske forbausede, da *Wilson* tog Hatten af. Da *Hovdingen* var i Krig med en af *Naboverne*, saa understøttede Engländerne ham med nogle Matroser, der vare bevæbnede med *Ildoaaben*. Sex Geværer vandt hele

Slaget, i hvilke fire tusinde *Dboere* kæmpede med hverandre fra sine *Baade*, og disse Geværer indgjød Engländernes Venner den største Agtelse, Fienderne derimod den yderste Skræk. Sidstnævnte betragtede de *Saarede*, der blødte stærkt, uden at der fandtes mindste Spor efter *Kastespjyd*, hvormed man alene havde kæmpet. Dertil det tordenlignende *Raal*, *Krudtlynet* og *Røgen*. Alle flygtede hylende til *Derne*, dog vare *Seierherreerne* meget maadeholdne i at benytte sin *Seier*: de rovede nogle *Kodskodder* og roede tilbage med de *Saarede* til *Hjemmets* *Kyster*. Imidlertid havde *Wilson* bygget et nyt Skib, og efterladende en eneste *Europæer* forlod han *Den*, og modtog paa *Hovdingens* *Begjæring* dennes *Søn*, for at han i *England* kunde lære de *Hvides* *Kunster*. Desværre døde den unge, blide *Mand* i *Londen* af *Kopperne*, da han allerede havde gjort en ret lovende *Begyndelse*. Den fordelagtige *Stikdring*, som *Wilson* gav af *Dboerne*, stod dog i den krasseste *Modstæining* til de *Beskriøelser*, som

Spaniere, Engelmænd og Nordamerikanere, hvilke senere besøgte Den, have givet os.

Seiler man fra Pelem-Derne mod Vest, kommer man til Karolinerne eller de nye Filippiner, en næsten fire hundrede geografiske Mile lang Gruppe af ligesaa mange smaa Der, hvilke danne fire særskilte Grupper. Skjønt for en ringe Del opdagede allerede 1686 af den spanske Kaptein Lazcano, ere de dog først blevene bekendte ved Sofarende af vort Aarhundrede, ved Dupperrey og Dumont d'Urville, men især ved den russiske Kaptein Lütke, der paa sin Reise om Jorden i Karene fra 1826 til 1829 beskæftigede sig et halvt Aar med noie at undersøge disse Der. Hans Arbeide er saa fortrinligt, at ingen D eller Dgruppe i Sydhavet er bleven undersøgt med den Udførlighed og Noiagtighed, som Karolinerne. Disse Der ere dels høie, dels lave. De første ere for det Meste opstaaede ved Vulkaner eller Jordstjælv og udmærke sig ved høie Bjerge, bevoxede med tykke Skove, saa at Beboerne for det Meste leve ved Kysten og kun sjelden trænge ind i Skovens hemmelighedsfulde Dunkelhed. Mærkelig derimod ere de lavere Ders Dannelselse, og da Pelemøerne ligesom mange af de Der, om hvilke jeg senere vil fortælle, ere opstaaede paa samme Maade kan jeg ikke undlade at meddele Noget derom, inden jeg taler om Beboerne.

De lavere Der ere dannede af Koraller og bestaa af lutter Otkredse og Otkjæder, der som Bjerge og Bjergkjæder, tildels endog som ildsprudende Bjerge ragede op næsten til Vandkorpnen. Paa disse Bække satte Polyper sig fast, og hvorvel disse kun ere smaa og ubetydelige, saa ere de dog saa talrige, at de i Kartusindernes Lob steds forhøie Toppene eller de undersøiste Bjergkjæder ved at tilfætte dem

sine kalkagtige Lag, indtil de tilsidst som Folge af Havbundens almindelige Hæven høie sig som Rev og Der og danne hele Klippefjæder eller umaadeligt store undersøiste Banker og Klæsker, der ved nye Dhrs Opstaaen, hvilke fortsætte de gammeltes Bygning, uophørligt tiltage i Omfang og Størrelse. Saaledes bygger en Koloni steds paa den anden, den førstes Skal tjener den anden som Grundlag, dette igjen den tredje og saaledes videre. Har nu endelig denne Bygning overfredet Havsladen, da kunne de smaa Dyr ikke mere leve, og den ved deres Affald opstaaede Grund ophører ved deres Medvirkning at voxer i Høiden, hvorimod den ved underjordiske Kræfter frembragte Hæven af Bunden vedvarer, eller den kan efter Kartusinder gaa over til en Sænkning af samme. For begge Slags Virksomhed afgiver hin Dverdens Dannelselse og Stikkelse Bevis, saa gaadefuldt Meget end bliver. Finder en Hæven af hin Korallbygning Sted, da fortsætter Atmosfæren Polypernes Verk og indvirker paa Bygningen, Havet udfylder de indre Rum med Sand og Jord, skyller Plantefrø ind i Bugterne, hæver Grunden steds mere og lader kun i Midten, som det dybeste Sted, en liden ofte temmelig dyb So blive tilbage, hvilken for det Meste forbliver i Forbindelse med Havet ved en eller flere Abninger. Snart voxer Træer af alle Slags frem af det opsvømmede Plantefrø, Fugle beslive dem og bygge sine Nester, og heller ikke Menneestet undlader at betræde den nydannede D som sin Bolig, saa usfrivilligt dette ikke sjelden end maa være steet. En Pirogue lægger med sin kobberbrune Besætning til ved den nye D. Det er en hel Familie, Forældre og Børn; Stormen slyngede dem bort fra Hjemmets Kyst ud i Havet, Strømmen greb dem og forte dem langt bort. Da

se de endelig den nye *D*, lægge til ved den, friske Kofosnødder skulle vederbøge dem; de finde *Den* ubeboet — og blive paa den. At opløse *Hjemmet* igjen, vilde være forgjæves *Møie*. Efter 2—300 Aar udgjør Befolkningen maasse flere hundrede, allefammen *Efterkommere* af hine første eller af *Beboere* fra *Nabøerne*, der have draget derhen. Saaledes ere de fleste af disse *Øer* blevne befolkede; man finder der ikke sjelden *Mennesker* saa forskjellige af *Farve* og *Legemsbygning*, at man nødvendig maa antage en dobbelt *Oprindelse* paa en og samme *Ø*.

De fleste af *Beboerne* paa *Karoline-Øgruppen* viste sig for de europæiske *Sofarørende* fra en langt fordelagtigere *Side*, end de paa *Pelemøerne*. De vare ikke *krigeriske*, havde kun saa *Baaben*, vare alvorlige og milde og udmærkede sig især ved en *Handelskaand*, der drev dem til at foretage lange, høist mærkelige *Rejser* paa *Havet*. *Stjernerne*s *Gruppering* og *Forekomst* var dem ikke ubekendt, og efter dem styrede de *Kursen* paa sine temmelig store *Fartøier*. *Frankmanden Pésou*, der ledsagede *Duperré* paa hans *Opdagelsesrejser*, giver os en høist fordelagtig *Beskrivelse* af *Beboerne* paa *Balan*, idet han siger: „Saa vidt vi lærte de *Indfødte* at kjende under vort *Ophold* paa deres *Kyster*, viste de sig som oprigtige, sædelige, godmodige og gjesteventlige *Mennesker*. *Tyveri* er ikke almindeligt hos dem, *Krigen* og dens *Ønder* kjende de ikke, de nyde *Frugterne* af sin *Jord*. *Ingen Balaner* viste for vore *Vine* nogen som helst *barbarisk Skik*. Deres store *Forbauselse*, da de saa os, den *Opmærksomhed*, hvormed de iagttog vore *Handlinger*, og deres *Ubejghedskab* med *Alt*, hvad vi havde paa og om os, viste, at vi vare de første *Europæere*, som de havde seet, eller som

ialfsald havde været i deres *Nærhed*. Vort *Skib*, vore *Klæder*, vor *Udsæer*, vor *hvide Farve* — *Alt* syntes dem saa u hørt og fremmed, at de hvert *Øieblik* troede at se et nyt *Under*.“

Fortsætter man ved at følge den lange *Række* af *Karoline-Øerne* sin *Rejse* endnu længere mod *Vst*, saa kommer man til *Lord Mulgrave-Øgruppen*, hvilken igjen bestaar af en nordlig *Gruppe*, *Marshall-*, og af en sydlig, *Gilberts-Øerne*. Den første *Opdagelse* skede allerede 1529 ved *Spanieren* *Saavedra*, den anden ved de engelske *Søfarende* *Gilbert* og *Marshall*. De ere især blevne os bekendte ved den russiske *Kaptein Kogebue* og hans *Ledsager*, *Digteren Chamisso*, der begge have givet en høist tiltrækkende *Skildring* af de elskværdige *Beboere*, især de paa *Den Radak*. De viste sig venlige og fredelige mod de fremmede *Sømænd*, muntre, selskabelige, kloge og forstandige. *Efterat* have overundet sin *Frygt* for *Russernes* *Overlegenhed*, kom de disse *tillidsfuldt* imøde og vare aldrig *paatrængende* eller *bespørlige*; af *Tyveri* var der ikke *Spor*. Da *Kogebue* i 1817 forblev flere *Uger* paa *Kariboerne*, navnlig paa *Otdia*, sluttede *Høvdingen* *Narik* og en anden *Beboer*, *Vagediak* sig nær til ham. *Sidstnævnte*, der førte *Navnet Radu*, havde saet *Kogebue* saa sjær, at han ikke vilde *stilles* fra ham igjen. Han udførte ogsaa sin *Beslutning*, opførte sig saa *ordentligt* og *bestendent* paa det russiske *Skib*, som om han længe havde haft *Om gang* med *dannede* *Mennesker*, og vandt *Alles* *Kjærlighed*. *Radu* gjorde med *Kogebue* *Rejsten* til *Anafascha* og til *Behringstrædet*; men da *Skibene* igjen gik mod *Syd* og berørte *Sandvichsøerne*, og *Tropebeboeren* efter *Nordens* *Kulde* og dens *fortrøblede* *Træer* her paany saa *Hjemmets* *Palme*

blev han saa glad over dette Syn, at hans Hjemme vaagnede med al sin Styrke, og mod Enden af 1817 vendte han tilbage til Otdia. Han fik rige Forærin- ger af Kogebue, men ved Afskeden syntes Radu først ret at føle, hvor tung Stils- misjen fra hans russiske Venner vilde blive ham. Han græd som et Barn og bad dem bønligt om at komme igjen. Med Zunderlighed henvendte han sig til Kogebue og spurgte gjentagende, om han da ogjaa virkelig vilde komme tilbage. Mænd, Kvinder og Børn ledsagede de Bortdragende ned til Baaden, og efterat den var stødt fra Land, satte de stakkels Dboere sig ved Stranden og istemmede en Sang, i hvilken deres Venners Navne ofte forekom. Endnu gjennem Rifferten kunde man se Radu med nogle Andre sidde udenfor Karik's Hus og se efter Skibene. Man kjendte ham paa den hvide Skjorte, og han vistede med et Torklæde saalænge man var istand til at skjæle ham.

Otte Aar senere kom Kogebue paa sin anden Rejse om Jorden atter til Otdia. I Forskningen vare de Indfødte bange og flygtede, men han gif med tre Andre strax i en Baad og raabte til dem: „Aidarah Totabu!“ (Ven Kogebue, thi saaledes havde de radbrættet hans Navn). De bleve da staaende stille og syntes at vente paa at Raabet skulde blive gjentaget, for at faa vide, om de virkelig havde hørt ret. Men jeg lader Kogebue selv fortælle: „Paa mit gjentagne ‚Aidarah Totabu‘ overgave de sig til de livligste Udbrud af Glæde, skrege ind mod Land: ‚Hei Totabu!‘ lode sin tungvindte Baad i Stikken, søsmmede iland og gjentog sit Raab. Beboerne af Otdia havde, skjult bag Buske, iaagt- tagt os. Nu, da det velbekjendte Navn lød, sprang de frem og tilkjendegave sin Glæde ved Dands og Sang. En stor

Flot samlede sig paa Landingsstedet, Andre kom ud til os vadende i Vand til Hosterne, for at ønske os velkomne. Jeg blev nu almindelig gjenskendt og kaldet Karik, fordi jeg efter den her brugel:ge Skik havde som Segl paa Venstabsforbun- det byttet Navn med Karik. Fire Dbo- ere bare mig iland, hvor Lagediat ventede mig med aabne Arme og rørt trykkede mig til sit Bryst. Nu lød Musling- hornets kraftige Tøner for at kalde paa Karik, der ogsaa kom springende, omfav- nede mig og søgte at lægge sin Glæde for Dagen. Unge Piger lagde Matter under et skyggefuldt Træ, paa hvilte vi maatte tage Plads. Karik og Lagediat satte sig ligeoverfor os, og Karik's gamle Moder ved min Side. De øvrige Dbo- ere dannede en tæt Kreds omkring os. De, som vare os nærmest, boiede sig ned, og de, der vare bagenfor dem, bleve staa- ende for bedre at kunne betragte os. Endel klatrede op i Træerne, Fædrene toge Børnene paa Armen, og disse pegede med sine smaa Fingre paa mig og raabte ‚Totabu!‘“

5. Polynesiens Dgrupper.

Disse Syd for Ækvator, dog mesten- dels indenfor Vende kredsen, adspredt lig- gende Dgrupper ere, ligesom de forhen omtalte, for største Delen Koraloer og beboes af en brun Menneſterace, som man henfører til den malajiske. Meget forskjellig i Skikkelse og Farve, ere de i Almindelighed over Middels størrelse, fir- skaarne og af en kraftig Bygning. Deres Lemmer ere faste og muskuløse, Legemet velbannet, Hovedet hyppigen ovalt, Diet ikke for stort og sort, Haaret stærkt og sort, snart glat, snart kruset. Mærke- lige ere de mangeslags gamle Bygninger, som man ikke sjelden finder paa disse Øer.

Vi begynde med *Biti* eller *Fidschi-Derne*, en Gruppe af 225 *Der* og *Holmer*, af hvilke omtrent 80 ere beboede og styres af uafhængige *Hovdinger*. Disse af *Tasmani* i 1643 forst seede *Der* besøges oftere paa Grund af det paa dem vogende *Sandeltræ*, men hore som Folge af *Beboernes* tidligere *Bildhed* til de mindst bekjendte. *Beboerne* ere overordentlig *krigeriske* og leve i næsten endeløse *Kampe* med hverandre. De dræbte *Fjender* spises; leverer *Krigen* ikke det velsmagende *Menneskelfød*, saa giver *Hovdingen* *Befaling* til at dræbe denne eller hin og tilberede ham som *Spise*, en *Befaling*, der uddeles med samme *Ro*, hvormed vi sige til *Slagteren*, at han skal slagte dette eller hint *Stykke* *Kvæg*. Ved *Bygningen* af et *Tempel*, naar en *Rano* skal til at bygges, og naar den er færdig og skal sættes paa *Vandet*, spiser man *Menneskelfød*; ligesaa dræber man *Mennesker* for at vaske *Dæktet* paa en ny *Rano* med *Blod*. Har man flere *Legemer* end man kan forære, tager man kun *Lemmerne* og kaster det andet bort. I *Maret* 1851 bleve i *Namena* 50 *Legemer* kogte paa en *Gang*. *Krigsfanger* og *Skibbrudne* fortares næsten uden *Undtagelse*. Naar hele *Legemet* steges, tager man det ud af *Donen* i siddende *Stilling*, bestrør det med sort *Pulver* og bærer det derefter bort som en *Levende*. Naar *Menneskelfød* nydes aldrig. *Boernes* *Sæder* og *Stikke* ere yderst raa. *Konen* er ikke andet end *Mandens* *Lastdyr*, hun graver, saar, planter, besørger *Høftningen* og tillaver *Maden* for sin *strenge* *Husbond*, der tilbringer *Tiden* i *Lediggang*, undtagen naar han er i *Krig*. *Der* han, saa bliver hun *koalt*. Hun lægger selv *Strikken* om *Halsen* og forbereder sig til sin *Skjebne*. *Kvælningen* udføres af flere *Mænd*, idet *En* lægger *Haanden* paa hendes *Hoved* og holder

hende *fast*, medens de *Andre* hale *Strikken* til. *Underledes*, dog ikke bedre, gaar det de *Gamle*. De blive *levende* begravne, og det *undertiden* paa deres eget *Forlangende*. Man graver en *Grav*, sætter dem ned i den og bedækker dem med *Jord*, der trampes *fast* af deres egne *Slægtninger*.

Mellem *Hobe* af *Planter* og *Fodemidler* forærer man *Hovdingerne* *undertiden* unge *Piger* for at slagtes og steges; ja stundom skjæres *Lemmerne* af det *levende* *Doffer* og koges ligesom dets *Dine*, hvorved det selo maa være med at forære dem. *Hvilken* *Forfjel* mellem de *elstværdiske* *Naturbørn* paa *Nababoerne* og disse *Kannibaler*! Hvorledes er det dog muligt, at en saadan *Raahed* og *Umennekelighed* kan findes hos et i saavel *legemlig* som *aandelig* *Henseende* *udmærket* *Folk*! Her sees det, hvad *Mennesket* kan blive til, naar det glemmer *Gud* og hans *aabenbarede* *Ord*. *Fornuften* bliver da en meget *upaalidelig* *Læremester*.

I *Maret* 1838 begyndte *engelske* *Missionærer* sin *Virksomhed* paa disse *Der*, dog var de *Omvendtes* *Antal* saa ringe, at de i 1847 *modløse* igjen forlode *Derne*. *Syv* *Mar* efter antog *Thacombau*, den *mægtige* *Konge* af *Mbau*, *Kristendommen* og overdrog *Beskyttelsesretten* over *Biti-Derne* til *England*. *Siden* 1861 udgjøre disse en *engelsk* *Koloni*, og *Antallet* af de *dobte* *Judsodte* udgjøre allerede over 7000; af saadanne, som høre *kristelige* *Prædikener*, findes 90,000.

Mærkelig er den *Kamp*, som *Stibskaptein* *Dillon* i *Maret* 1812 havde at bestaa her. Da han vilde indtage en *Ladning* *Sandeltræ*, opholdt han sig i længere *Tid* paa *Kysten*, men *Beboerne* foregave, at de paa Grund af en *udbrudt* *Kamp* med *Beboerne* paa en af *Nabobørne* nu ikke kunde tænke paa at sælde

Træer; han skulde dog faa sit Dunst oplyst, isald han vilde understøtte dem i Kampen ved Mænd, der vare bevæbnede med Ildvaaben. Han gjorde det, hidrog til Seiren og til at ende Krigen, men kunde ikke faa mere end en Krediedels Ladning. Endelig tabte han Taalmodigheden, foretog med nogle af sine Folk et Streiftog til det Jndre af Der for at fange Gidsler, og var derved saa uklog at dele sine Folk i smaa Hobe paa tre til sex Mand. I Forstaingen trak de Indfødie sig tilbage, men derpaa angreb de paa et givet Tegn Streifposterne og overvældede dem. Ved denne Larm vilde Dillon trække sig tilbage til Skibet, men man spærrede ham Veien og dræbte nogle af hans Folk, som man derpaa strax gjorde færdige til at steges; ham selv og fem Andre lykkedes det derimod at naa en i Nærheden beliggende og kun fra en Side tilgængelig Klippe, hvis øveste Del ei kunde naaes af Iboernes Pile. Klippen stormedes, men Ildvaabnene havde en saa frygtelig Virkning, at Angriberne maatte afstaa fra sit Forsæt, og nu gjorde de Fredsforslag. To af Dillons Ledsagere gik ogsaa ind derpaa og troede de givne Løfter; men de Troløse dræbte dem, bar dem bort og fortærede dem, saa at kun Dillon blev tilbage med tre af sine Kamerater. Da man paa Skibet havde otte Fanger, blandt hvilke Overprestens Søn befandt sig, foreslog Dillon at udøyle ham og hans tre Venner mod de otte Fanger, og nu jublede de Troløse, der mente, at Dillon paa denne Maade skulde blive deres Offer. Imidlertid var Kampen bleven fortsat, Dillon og den ene af hans Kamerater skjød, den anden ladede Geværerne for dem. Saaledes led det mod Aften; de Vilde indsaa det Frugtesløse i sine Bestræbelser og trak sig tilbage udenfor Studovide; Overpresten gjorde

derimod et Forsøg paa at narre Dillon og lovede at bringe ham i god Behold til Kysten. Da greb Dillon ham og truede med siebliffelig at styde ham, dersom han ei gik foran, saa at de Tre uhindret kunde følge efter. Denne Trusel virkede. De Vilde gjorde intet Tegn til Modstand, Overpresten fulgte dem lige til Strandbredden, de gik i Baaden og ankom i god-Behold til Skibet.

I Ost for Viti-Derne ligge *Venstabsøerne* eller *Tonga-Gruppen*. De ere langt mere bekendte end alle hidtil omtalte og andre af Oceaniens Oygupper, og den sydlige Del af dem blev allerede 1643 opdaget af Tasman, men derpaa, ligesom de fleste Grupper, næsten ganske glemt igjen, og først 1773 og 1777 gjenfundne af Cook. Efter ham haae mange Sofarende besøgt dem, og Englænderen *Mariner*, der fra 1806 til 1811 opholdt sig paa Hovedøen, har givet os en udførlig Beskrivelse af hele Gruppen og dens Beboere. Efter Hovedøen kaldes de *Tongaøerne*; Navnet „*Venstabsøerne*“ fik de af Cook paa Grund af den venstabelige Modtagelse, han og hans Folk nød her. Beboernes Karakter er i det Hele taget agtværdig; de Sofarende skildre dem som godhjertede, oprigtige, forekommende mod Fremmede, gjesfrue og villige til at give hvad de eie. Bennet, en Englænder, der i 1829 besøgte og gjennevandrede Hovedøen, blev af alle Beboerne modtagen med Kjærlighed og Venstabs, man bragte ham overalt de skønneste Frugter, og paa hans Vandringer omkring paa Den fulgte en Mængde Folk ham for at bære hans Tøi. Hver Landsby havde et Hus til Fremmedes Modtagelse. Man ærer Konger og Hovdinge, viser stor Kjærlighed og Uresfrugt mod de Gamle og behandler Kvinderne med Agtelse, hvilket Alt er

Mærker, hvorpaa man kan bedømme den større eller mindre Dannelselse hos et Lands Beboere. Ifkedestomindre har man ogsaa gjort Erfaringer i modsat Retning, og i 1827 kom den franske Sofarende Dumort d'Urville i ikke ringe Forlegenhed, idet man pludselig oversaldt en af hans Baade og førte Besætningen, ni Mand, med sig som Fanger. For at faa Folkene tilbage besluttede han at angribe Manfango, Hovdingernes hellige Begravelsessted. De Indfødte havde allerede anlagt Forsskandsninger foran samme, mod hvilke Skibskanonerne i to Dage Intet kunde udrette, og Dboerne, hvoraf Alle, som vare istand til at bære Baaben, vare paa Benene, forsvarede sig med Geværer. Man søgte derfor bestandig at forurolige dem, og dette havde den forønskede Virkning. De udleverede Franskmændene, hvem intet Ondt var blevet tilføjet, og hævede saaledes Stridighederne.

Blandt Beboernes mærkelige Skikke hører en forunderlig Lemlæstelse af Villesfingeren paa venstre Haand. De fleste af Dboerne mangle det yderste Led af den, mange ogsaa det andet, og hos ikke faa er det Samme Tilfældet ogsaa paa høire Haand. Er nemlig En meget syg, pleier man til hans Helbredelse at afskjære det nævnte Fingerled, en Skik, der ogsaa finder Sted ved en elstet Slagtnings eller en agtet Hovdings Død. Det affkaarne Fingerled vier man Landets Aand som Offer.

Kristendommen er i de sidste 40—50 Aar af Engländerne med god Fremgang bleven forkyndt ogsaa for disse Dboere, og har frembragt mange Forandringer. De Døbte adskille sig ved etslags Skjorter fra de øvrige Beboere, der bære enten kun et Belte eller ogsaa et kort Skjort. Ved Kristendommens Antagelse er Tilstanden bleven betydelig forbedret; man

har bygget Skoler, indført Agerdyrkning og bor i gode Huse.

I Nord for Tonga-Gruppen og nær Ækvator ligge Somanøerne. Deres Form er forskjellig fra de fleste oceaniske Overs, de ere mindre runde end langstrakte og ligge i en Række efter hverandre. Roggeween opdagede dem 1722 sandsynligvis først, senere saa Bougainville dem og gav dem paa Grund af de gode Farvøier, som Beboerne havde, og deres Færdighed i at styre samme, deres nuværende Navn. Senere besøgte La Peyrouse dem og var saa uheldig at miste endel af sit Mandskab paa Mauna. Efterat man den 6te December 1787 var ankommen til denne D, gif flere Officerer i tre bevæbnede Baade, for at lære at kjende en i Nærheden liggende stor Landsby. Man fandt en venlig Modtagelse, og besluttede derfor at vende tilbage til Landsbyen den følgende Dag. I Førstningen gif det ret godt, en Tuffhandel begyndte, og for Levnetsmidler gav man Glasperler og Jernstykker. Dog allerede denne Dag kom det til Voldsomheder; en Bilde havde neget sig ned i Baaden og gav en Matros et Slag med sin Kølle. Ifstedetfor strengt at straffe Manden og lade ham føle de europæiske Baabens Overlegenhed, lod La Peyrouse sig nøie med at kaste ham i Vandet, hvori den Bilde spommede som en Vandrotte. Ifkedestomindre bovede man sig atter, ledsaget af nogle Bevæbnede, ind i den af Brødfrugttræer skjulte Landsby. Dboerne viste sig venlige og indbød de Fremmede til at besøge dem i deres Hytter, hvor man fandt Alt net og roligt. Paa Skibene var det derimod gaaet temmelig uroligt til, de Bilde havde trods alle Forbud klatret op i dem og stjaalet flere Ting, saa at man endelig maatte gribe til Magten. Saaledes hengik endnu en

Dag, indtil den 11te December, da Kaptein de Langle vilde indtage Vand ved Stranden i en smuk Landsby, uagtet La Peyrouse fratraadte ham det. Med 16 Mand, alle vel bevæbnede, roede han i to Baade til Kysten, men fandt den forandret som Folge af den indtraadte Ebbe. Man bragte Vandfadene iland, og i den første Time gik Alt godt, thi Antallet af de Indfødte udgjorde i det Høieste 200 Mand. Men der blev hvert Dieblik flere, og snart var der paa Strandbredden og i den lille Bugt samlet 1500. Vorden og Forvirring begyndte, og for at gjøre Ende herpaa, uddelte de Langle Forøringer til dem, han antog for at være Hovdinge. Herved blev Hoben misundelig og stridslysten indtil Maseri, og en Kamp kunde ikke undgaaes. De Langle befalede sine Folk at trække sig tilbage, og de Vilde hindrede dem ikke deri, men fulgte helt ud i Vandet efter Franskmændene, der maatte vade ud til sine Baade, som de begyndte at sige op i; men i samme Dieblik blev der slynget nogle Stene, hvorpaa de Langle var uklog nok til at svare med et blindt Skud. Dette var Signalet til Angreb. Neppes havde han fundt anden Gang, før 50 Vilde styrtede løs paa ham. Et Kølleslag kastede ham til Jorden, Andre dræbte ham og endnu i Døden fik han vel 200 Slag, hvorefter de Maserende fastgjorde hans Lig til Baaden. Kampen blev almindelig, Mandstabet, der blev angrebet fra alle Sider, kunde ikke godt bruge sine Baaben, saa at disses Overlegenhed ei kunde gjøres gjældende. For at forebygge større Ulykke fjernede man sig fra Land, og nu vaagnede de Vildes Plyndrelyst. Alle ilede som Rovfugle til for at stjæle og plyndre. Imidlertid kom Mandstabet uhindret til Stibene; men da man her saa de mange Saarede og erfarede, at de

Langle var bleven dræbt tilligemed ti af hans Mænd, lod et Skrig af Uoillie fra det ene Skib til det andet, og man var ikke utilboielig til at styde de hundrede Piroguer isænt, der fulde af Mænd, Kvinder og Børn befandt sig i Nærheden af Skibene, men ikke havde taget nogen Del i Kampen. Den milde La Peyrouse holdt Mandstabet itomme, og lod syre blindt paa de Vilde, hvorpaa disse styndsomt ilede bort, for at komme tilbage Dagen efter.

I 1824 var det nær gaaet Russerne under Kogebue ligedan. De Indfødte havde trængt sig op paa Skibet, og en af dem var saa dristig, at han ved den tilfældige Blottelse af en Russers hvide, scenefulde Arm snappede efter den og gav at forstaa, at saadant Rjød maatte være en sand Kæfterbidsten. Kogebue lod med fældet Bajonnet Dækket rydde; ikkedestomindre klamrede de Vilde med sine lange Negle sig saa fast til Skibets Sider, at man kun ved Hjælp af lange Stænger kunde blive dem kvit. Den samme Søfarende beskriver Beboerne af Mauna som det mest forvorpne Pak, der findes i Sydhavet. Beboerne af de andre Der i denne Gruppe, hvilte sidste forovrigt ere overordentligt rige paa Naturskjønheder, vare langt bedre, fornemmelig de paa Djalava. Ogsaa paa denne Gruppe have engelske Missionærer virket med ikke liden Fremgang.

Coos-Derne, der ligge i Sydhøst for de Sigtnevnte og have faaet Navn efter sin Opdager (1777), ere mærkelige derved, at Kristendommen har fundet fuldstændig Indgang næsten paa dem alle, og overordentlig forbedret Beboernes Stilling i det Hele. En stor Del af Befolkningen klæder sig paa eur-pæisfere af Sten. Der gives neppes noget Barn her, som ikke kan læse og skrive.

Ganste i Nærheden af denne Gruppe, mod Vest, ligge de i den oceaniske Overtens Historie berømte Societets- eller Selskabsøer, hvoraf Tahiti og Timeo ere de største. Begge ere bjergrige og hæve sig i Midten til en betydelig Høide, der paa Tahiti naar op til 8000 Fod. Fjeldene paa sidstnævnte D udmærke sig ved sine vilde Former, sine Fossesald og dybe, trange Dale. Ifkun Rystegnene ere talrigt beboede, i det Indre af Den leve endnu kun enkelte Beboere, der holde fast ved sin hedenske Tro, og ikke ville have noget Samvæm med den talrige, til Kristendommen omvendte Befolkning. Selskabsøerne ere formodentlig allerede 1606 blevne opdagede af den spanske Søfarende Quiros men gaaede i For-glemmelse igjen, indtil Kaptein Wallis i 1767 tog dem i Besiddelse for Kongen af England, hvorefter de i det følgende Aar besøgte af Bougainville og 1769 af Cook. Medens de to Første gave en henrivende Skildring af dem, udforskede den Sidste dem paa det Grundigste og besøgte dem atter paa sin anden og tredie Reise i Aarene 1773 og 1777. Han blev stedse venligt modtagen af de Indfødte, uagtet han ofte viste sig ubillig haard mod dem; de vare strax forsonede igjen og foranstaltede Feste, Dands osv. til hans Ære. Mange Søfarende have senere ligeledes besøgt dem, og i den nyeste Tid have vi Missionærerne at takke for de noiagtigste Efterretninger.

Beboerne ere nu for Tiden meget forskjelligt fra hvad de engang vare. Skjønt tyvagtige, vare de alligevel af en mild og sagtomodig Karakter, derhos muntre og tillidsfulde, men letfjendige og yderst sandfælsige. Missionærerne dreve allerede 1797 her sit fromme Verk, i Begyndelsen dog uden nogenjombhelst Fremgang. Først i Aaret 1812 blev Kristendommen indført paa disse Æer, hvorved

Befolkningen er bleven aldeles forvandleet. Hele Ogruppen er vunden for Kristendommen, overalt reise sig kristelige Kirker, Skoler og Kapeller; paa Timeo findes endog en høiere Skole, fra hvilken allerede ret duelige kristelige Missionærer til Udbredelse af Kristendommen blandt Sydhavsoernes Beboere ere udgaaede. Kong Pomare tilkommer Æren for den kristelige Æres Indførelse. Efterat han ved Overbevisning var vunden for den, virkede han ivrigt for sine Landsmænds Omvendelse, hvilket vistnok ikke gik af uden blodige Kampe, efterføm et andet mægtigt Parti holdt fast ved Hedenstabet. Det blev dog fejret, og Seierherrenes kristelige Forhold fuldførte for den nye Tro, hvad Vaabnene havde begyndt. Thi allerede vilde de styrte sig over de Flygtende, og Nedhugningen skulde efter Fædrenes Vis begynde, da Pomare bød at holde inde. Man løstede de skjælvende Saarede op og pleiede dem; de Døde begravede man, og den faldne Anfører for Modpartiet jordes høitideligt i sin Morai. Derpaa tilgav man dem, som havde ført Vaaben mod Kongen, og Alle ilede nu til, lovede ham Lydighed og lode sig døbe. Bogtrykkerkunsten fuldbendte det store Omvendelsesverk, og man kan ikke uden Nørelse læse, med hvilken Begeistring denne vidunderlige europæiske Kunst blev modtagen af de Indfødte. Missionærerne havde allerede tidligere lært de Omvendte at læse og skrive, og disse havde ogsaa affskrevet Mangt og Meget paa Palmblade og Skind; nu fik man fra Europa det første Bogtrykkeri. Kong Pomare vilde ikke lade sig betage Retten til at sætte de første Sider af en A-b, og kunde næsten ikke vente til sexten Sider vare satte og færdige til Trykken. Efterat man havde vist ham Brugten af Haandballerne og Pressen, trykte han de tre

første Ark, løb derpaa ud til sine udenfor Trykkeriet ventende Underfaatter og viste dem sit Arbejde, hoppede, sprang og stred sig som et Børn.

Trykkeriet blev i flere Uger belejret. Alle vilde have Bøger, og fra langt bortliggende Der kom Folk med Kofosnødder og andre Frembringelser, for at bytte dem med Bøger, hvilke bleve læste og atter læste med den største Begjærlighed. Pomare oversatte selv det Nye Testamente paa det tahitiske Sprog, og nu har Den sine skæne Love; et ordnet Retsvæsen og en regelmæssig Gudstjeneste, der hver Søndag besøges af Tusinder. Menneskeofringerne, de blodige Krige, Flexioneriet, Børnemordene, fort alt hedenff Liv er ophørt. Istedetfor enhver anden Skilddring ville vi her kun anføre et Exempel. Da en Rejsende engang spurgte en Missionær om de stede Forandringer, fremhævede denne især Børnemordene. Tre tahitiske Kvinder vare tilstede hos Missionærens Hustru og besjæftigede med at forfærdige europæiske Klædningsstykke. De havde et særdeles ærbart Udseende, og siden de vare blevne Kristne, kunde ingen Behreidelse gjøres dem for deres Vandel. Missionæren htrede, at det skulde undre ham, om disse Kvinder ikke havde dræbt flere Børn, og idet han gif ind i et andet Bærelse med den Fremmede, spurgte han den ældste af dem: „Min Veninde, hvormange Børn har du dræbt som Hedning?“ Den stakkels Kone blev forlegen, og hendes bonlige Blik syntes at sige, at Missionæren maatte spare hende for at spare; han beroligede hende imidlertid, og saa tilfod hun med bævende Stemme, at hun havde dræbt ni. „Og du?“ spurgte han, idet han henvendte sig til den anden. „Ehv“. „Men du da?“ spurgte han den tredie og yngste. „Jem“. Dette er Træk af disse arme Menneskers Liv, Mennesker,

som de Rejsende ikke noksom kunne rose for deres milde og venlige Væsen; men deres Religion paalagde dem Børnemord. Kogebue, der i 1824 besøgte disse Der, fortæller Folgende: „Neppe havde Beboerne seet vore Fregatter, før end det ved Strandbredden vrimlede af Nysgjerrige, der hilste os med jublende Frydskrig. En Mængde Kanoer, ladede med alle slags Fødemidler, stodte skyndsomt fra Land, og snart var vort Skib omgivet af jublende Tahitere. Jeg gav dem Tilladelse til at komme ombord, hvilken de ogsaa oieblikkelig benyttede sig af. Med sine Varer paa Ryggen klatrede de under Skrig og Latter hurtigt op paa Dækket, der nu forvandledes til et livligt Marked. Spog og Glæde tog ingen Ende. Leende bleve Varerne anpriste, leende Handelen sluttet. Snart havde hver Tahiter valgt sig en russisk Ven, som han under de hjerteligste Omfavnelser gjorde begribelig, at han ønskede at bytte Navn med ham. Det hurtigt sluttede Benftab var oienlynligt oprigtigt. Neppe var en Time forløben, før end der paa Dækket ikke saaes Andet end fortrolige Venner, som parvis gif omkring Arm i Arm. Man skulde have troet, at vi havde været her allerede i flere Aar. Blandt alt det, vi havde at byde Tahiterne, syntes Klædningsstykke at have størst Værd for dem. Den, der havde tilhandlet sig et saadant, sprang om som en Befat.“

Ved Kristendommens Indførelse er Livet, Boliger, Husgeraad, Handel osv. blevet anderledes paa Selfabsøerne. Forhen vare Beboerne smukt tatoverede, nu er dette kun Tilfældet med ældre Folk. Moraierne, det vil sige Steder, hvor man viste de Døde guddommelig Tilbedelse, ere forstyrrede. Afgudsbillederne brændte eller sonderflaaede (Pomare benyttede til Bevis for, at Afguderne vare

magtesløse, lang Tid Billedet af den fornemste af dem som Huggestabbe), og Tabu eller den hellige Ban er afskaffet

Vi begive os videre mod Ost og ankomme til Pomotu- eller de lave Ders Gruppe. Disse ere overordentlig farlige for Solsolkene, idet saavel Derne som hele Havet, som Folge af vulkaniske Hævninger og Korallpolypernes fortsatte Virksomhed er fuldt af Rev og Grunde. „En Storm“, siger Kogebue, „medfører i disse Egne uundgaeligt Skibets Undergang, og selv de noiagtigste Karter kunne ikke staae Redning, da Strømmen er stærk, Vandet lavt og Vinden for stærk til at man kan krydse sig tilbage, hvis man har været saa uheldig at komme for nær et Rev. I en Afstand af tusinde Fod er Havet saa dybt, at man ei finder Bund, sølgelig kan Roddet ikke tidsnok varsele om Faren; Underne ere til ingen Nytte, thi allerede i en ganske kort Afstand fra Den finder man 300 Fods Dybde og strax efter ingen Bund.“

Allerede Quiros opdagede disse Der; andre Sofarende have fundet flere, og sandsynligvis gives der endnu mangen D, som er Europæerne ubekendt. Deres Beboere ligne de paa Selskabsøerne, men ere langt tilbage i Kultur og tildels endnu Menneskædere; dog er Kristendommen ogsaa her begyndt at udbredes. Den mærkeligste D er Pitcairn, befolknet af europæiske Solsolk, der have giftet sig med Kvinder fra Tahiti, hvorfra de ogsaa bragte med sig nogle mandlige Indfødt. Da den engelske Kaptajn Folger i Aaret 1803 besøgte denne tidligere ubeboede D, blev han ikke lidt forbauset ved at finde en temmelig talrig Befolkning, der hilsede ham paa godt Engelsk.

Idet vi drage mod Nord og nærme os Ækvator, komme vi til Mendana-

Uendana, der opdagede den 1595, skjønt de ogsaa benævnes Marquesas-Derne. De ere høie og bjergrige; Korallrev omgive Kysten, og smaa Bække og Elve, der hyppig danne Fosse, findes i det Indre. Paa Nukahiva skal der være en Fos, som er to tusinde Fod høj. Disse Ders Beboere, der skildres som fagtmodige, venlige og forekommende, men tillige som høist sandfælige og læsferdige Naturmennesker, staa under Hovdinge, føre hyppige Krige med hinanden og stege og spise da de dræbte Fiender. Dog er dette blevet anderledes siden Indførelsen af Kristendommen, der ihærfar fundet Indgang paa den største D, Nukahiva. Beboerne høre til den oceaniske Menneskerace, ere meget smukke og af en herlig Legemsbygning. Kvinderne have en temmelig lys Hudfarve; Mændenes er mørkere, rimeligvis som Folge af Tatoveringen, og intetsteds er vel denne skjønnere og rigere end her. Med Undtagelse af et Belte om Underlivet gaar Beboerne nøgne, hvilket Ækvators Nærhed nok tillader; men derfor maa ogsaa Tatoveringen træde istedetfor Klæder og Pynt. Mændene bære i Skjægget en Svinetand og om Halsen røde Bønner. Hovedet smykket med en Opsats af sorte Fuglesjær, samt en Ring af blodt Træ eller et Baand af Perlemor; i Ørene hænger man Muslinger faldte med Sand.

For jeg forlader disse Der, kan jeg ikke undlade at fortælle en fornøielig Historie, da den kan bidrage til endnu bedre at skildre den Land, som herfter blandt disse Vilde. Kaptajn d'Urville's Skof var, i Haab om at forstaae sin Herre nogle Fodenridler til hans Bord, gaaet ned i Bunden af en Dal. Han bar nogle Sager i en Kurv som Byttmidler, og en Indfødt, der havde faaet Kundskab om Kurvens kostbare Ind-

Hold, skyndte sig at tilbyde Europæeren sin Tjeneste som Bud. Koffen fik saa megen Tillid til ham, at han lod ham bære Kurven. Den Vilde tog den med Glæde, og Alt gik en Tid godt. Men efterhaanden fjernede den Vilde sig fra Kurvens Eier, og pludselig tog han Benene paa Rakken og slugtede sin Bei, idet han tog alle Sagerne med sig. Nu havde imidlertid Koffen strax for vist Flygtningen sit Uhr og holdt det til hans Dre. Da den Vilde horte Uhret pikke, blev han forstræffet og mente, der var en Gud inde i det. Dette faldt nu Koffen strax ind, han tog Uhret op og holdt det med truende Mine mod Desertøren, idet han pegede paa den paa den anden Side for Anker liggende Korvet.

Herved blev den Vilde ganske forstræffet staaende, nærmede sig lidt efter lidt paa Omveie den, han havde villet bestjæle, som en Hund pleier at gjøre, naar dens Herre kalder den tilbage for at tugte den. Endelig sætter han Kurven ned for Koffens Fødder, men griber i det samme en Barberkniv og løber afsted saa fort som muligt. Dog Hin har endnu stedse det frygtelige Uhr i Haanden og gjentager sin Trusel. Da bringer den Vilde ogsaa Kniven tilbage og synes at stjelve over hele Kroppen. Han beder nu om et Stykke Tvebak, og efterat han har faaet det, trykker han Giverens Haand og gaar ned til en nærliggende Bæk for at bade sig.

Folkelivet i Bulgarien.

En i Haderslev barnefødt Haandverker, der har taget Ophold i Wien, har i et „Dannevirke“ overlaabt Brev til en Slægtning, dateret Wien 28. December 1882, givet en Beskrivelse af de i Bulgarien herskende Tilstande, saaledes som han har opfattet dem paa en Rejse, han i Forretningsanliggender har foretaget til Bulgariens Hovedstad Sofia.

Jeg har — skriver han — her fra Wien et Arbejde i Bulgarien (200 g. Mil i Sydøst herfra) og har selv været dernede for at tage Sagerne i Omsyn. Du kan tro, det var noget ganske Nyt for mig; dog forlanger jeg ikke at gjøre denne Rejse om igjen. De primitive Tilstande, der herskede der, er ubeskrivelige, overalt møder man Smuds og Snavs, og Griseriet gaar over alle Grændser. Bulgazerne spise eller rettere æde Løg, Agurker,

Brød og Kjød, og det er saa at sige deres eneste Kost. Senge og Sengenklæder tjende de ikke. De klæde sig i Faarestindspelse og i dem gaa, slaa og ligge de. Alle deres Forretninger fuldføre de paa Gaden og ud paa denne kastes alle Uhumskheder. Om Natten afgiver den derfor et Samlingssted for halvvilde Hunde og Ravnne, der gjør sig tilgode med, hvad der i Dagens Lob er bleven udkastet af Affald o. a. m., og som i dette Diemed henimod Aften har flokket sig i umiddelbar Nærhed af og inde i Byen, hvor man paa denne Tid af Dagen kan se Ravnne i tusindvis sidde i Træerne, hvormed Hovedgaderne er beplantede. Gaderne er smale og ikke brolagte, og selv i Sofia, der dog er Landets Hovedstad, maa man i Regnveir vade i Dynd til op over Anklerne. Byen (Sofia) var,

medens Landet endnu stod under Tyrkiet, større, end den nu er; men under Krigen med Rusland brændte der 400 — 600 Husje eller Kælupper, og dette havde til Følge, at Inderbyggerantallet formindskedes. — Alle de Arbeider, der her (i Wien) og hjemme udføres af Kvinderne, forrettes der af Manden selv. Han koger saaledes selv sin Kaffe paa tyrkisk Vis. Naar den er færdig, er den næsten ganske fort, og han drifter den da af smaa Kar, et Slags Kasseroller, der er af Størrelse omtrent som et Snapseglass. Disse Kasseroller bliver aldrig vaskede, og den Sod, der efterhaanden samler sig i dem, er ofte flere Aar gammel; det er appetitlig, ikke sandt? — Husene har ingen Storstene, og Røgen maa se til at komme ud af Døre eller Vinduer, eller hvor den andetsteds kan finde en Aabning. Formodentlig af Hensyn hertil er Kogevovnen for det Meste anbragt i Nærheden af Vinduene, som vender ud imod Gaden. Ofte staar den saa nær disse, at man fra Gaden gennem det aabne Vindue kan naa ind til den. Paa Dvnen steger eller rister Manden Faare- eller Bedefjødet. Saa snart Hovedet af Faaret eller Beden er færdigt, bliver det fastgjort paa Enden af et Spyd og stukket ud af Vinduet for at affjøles, saa man somme Tider kan blive angst og bange, naar man gaar gennem Gaden, og paa en Gang opdager 10—12 stegte, stinkende Faarehoveder ved Siden af hinanden. — Bageren har sin Dvni anbragt saaledes, at han, naar han er isfærd med at tage Brødet ud af Dvnen, spærrer Gaden med det lange Skaf paa sin Skjdsel, hvorfor man, hvis man i et saadant Dieblit netop passerer Gaden, bliver nødt til at vente, indtil han atter skyder Skjdselen ind i Dvnen. Landeveiene er fulde af skarpe, spidse Stene, hvorfor ogsaa Dyrerne

og Bøflerne er beslaaede med Jernsko. Det er imidlertid stræffeligt at se, hvorledes man behandler de stakkels Dyr, naar de skulle have Beslag paa. De blive kastede til Jorden ved Hjælp af Strikker og derpaa bundne saaledes, at de ligge paa Jorden med alle fire Ben iveiret. I denne Stilling tvinges de til at ligge indtil Beslaget er lagt paa. Smeden, der udfører dette Arbeide, har det bekvemmere. Han sidder paa et Tæppe med Benene over Kors og smeder Skoene paa en lav Ambolt. I det Hele taget sidde og ligge for det Meste Alle ved deres Arbeide.

Byen tæller flest Muhamedanere. Af den Grund ser man til dagligdags sjelden Fruentimmer. Kun om Fredagen, naar der er Marked, kommer Bulgareinderne fra Landet ind til Byen med deres Grøntsager og Frugt. Det mest iøjensaldende ved disse Kvinder er deres Haarpynt. De har nemlig Haaret flettet i 20—30 fine Fletninger, der hænge frit ned og brede sig ud over Ryggen paa dem. Hver Fletning prydes af 10—12 Guldb. og Solvmonter, saa at der altsaa paa alle Fletninger tilfammen befinder sig 200—300 glimrende Pengestykker. Af saadanne bestaar da ogsaa hovedsagelig deres øvrige Prydsels, idet saavel deres Halssmykke som Livbæltet er sammensat af Mynter, flere eller færre, større eller mindre, af Guld eller Solv — alt efter som de evner det. Paa Fingrene bære de Ringe; men forøvrigt prydes Hænderne fornemmelig af — Snavs. Deres Klædning bestaar af hvidt Lærred, udhyet med brogede Forsiringer. Fodbeklædningen er forstjellig. Enten bestaar den af et Par Sandaler eller ogsaa dækkes Fødderne af et Par af de smukkeste Sko, der kommer direkte fra Wien eller Paris — ja, jeg har neppe nok her i Wien seet saa smukke

Damesto, som flere af hine smudsige Bulgareinder lob om i. Hvad angaar Damerne af den bedre Klasse i Byen, da er deres mest ioinesalbende dagligdags Prydelser — Snabs. Om Søndagen derimod optraede de rent vassede, skjønt friserede og klædte i Silke og Aflast; det er unegtelig en Forskjel.

Paa Reisen til Sofia maatte jeg, da der ikke fører nogen Jernbane fra Dampskibsstationen ind i Bulgarien, paa en almindelig Bondevogn kjøre 2 Dage og Nætter op igjennem Landet. Det var en drøi Tur, kan du tro, og jeg var nær bleven forlumlet af Njorslen paa de stenede Veie og over Balkanfjæden. Et Gode havde Turen dog; jeg fik Leilighed til at se Landet og dets Befolkning. Bonden eller Landmanden er forresten lige saa doven og dvass som Byfolket. Hans Jorder er fulde af Tidsler og Ukrudt; men det er i Grunden ikke til at undres over; thi hvor der paa Marken staar en saadan Plante, der pløier

man i Regelen udenom istedetfor at gjøre sig den Uleilighed at rykke den op. Bondens Aolsredskaber er af en meget mangelfuld Beskaffenhed. Hans Ploug bestaar, ligesom de gamle Egypters for 4000 Aar siden, af en Træstang, der i en skraa Stilling trækkes gjennem Agerjorden af 2—4 Oxer. Kornet høstes ved Hjælp af en Segl (Sigd); Le (Vaa) kjender man endnu ikke noget til. Vognhjulene er ottekantede istedetfor runde og mangle Jernbeslag, hvilket har sin Grund i, at Jernet som Folge af de store Transportomkostninger er næsten ligesaa dyrt som Sølv, saa at man er nødt til at omgaaes sparsomt dermed. Landet er svagt befolket (i de to Døgn, jeg kjorte, kom jeg kun gjennem 4 Landsbyer), men er forøvrigt rigt paa Kul, Kalk og varme Kilder, ligesom Jordbunden, der har ligget brak i uendelig lang Tid og kun været benyttet som Græsgange for Faar og Svin, er af udmærket Beskaffenhed.“ („Dannevirke“).

Forskjellige Slags Notitser.

Antallet af Indianere i de Forenede Stater skal for Tiden være 281,851, fordelte paa 68 Agentskaber. Det paaftaaes, at Indianerne ikke er en „uddøende Race“, men at deres Antal tværtimod tiltager med omtrent 1000 aarlig. (Det er derimod en almindelig Mening, som Statistiken vel ogsaa bekræfter, at den regulære Amerikaner er en uddøende Race; Ariagen dertil skal vi her ikke indlade os paa.)

— Theatrene er en stærk Fremtoning vor Tids Fjelselv; at bygge og opret

holde Theatre er i mange Lande en Statsag. „Panem et Circenses!“ (Brod og Skuespil!) freg Folket i det gamle Rom. „Mad og Moro“ er fremdeles for Mange det Bæsentlige, og Skuespildigterne anstrenge sig til det Yderste for at tilfredsstille Publikum's Graadighed efter nye, spændende Fremstillinger, saa at man ofte har fremvist paa Scenen de forfærdeligste Ting af Synder, Laster, Sygdomme og Uhykker, hvorunder den faldne Menneskeslægt vaander sig. Det store, gabende Saar er der da Anledning nok til at betragte;

men at ret Mange derved vækkes til at spørge efter den rette Lægedom, er der vel Grund til at tvivle paa. Imidlertid hænder det ofte, at medens man paa Scenen leger med Døden, kommer den selv i Skikkelse af en Ildbrand, der fortærer Huset og i en Hast fører en Mængde Mennesker bort fra denne Verdens „Stueplads“. [Den bekjendte franske Stuepillerinde Sarah Bernhardt er i Vinter i Paris optraadt i et Stue-spil, hvor hun skal forestille En, som pludselig er bleven Enke og holder en Jammerklage ved sin brat bortrykkede Mand's Lig; for hun optræder, maa hun altsaa vælge „Riget“, den Person, som skal forestille den døde Mand; naar Teppet gaar ned mellem Akterne, kan „Riget“ drikke et Glas eller roge sig en Cigar o. s. v.] Aaret 1882 var ogsaa rigt paa Theaterbrande, idet deres Antal skal være 41; af disse var der, ifølge en amerikansk Avis, 17 i de Forenede Stater, 7 i England, 5 i Rusland, 4 i Tyskland, 2 i Frankrig, 2 i Spanien og 1 i hvert af Landene Sverige, Belgien, Bulgarien og Rumænien.

— Man har nylig i Boston holdt et 6 Dages Væddeløb mellem Heste og To-Hjul-Sadel-Kytttere (Bicycles). Hestene vandt med 921 mod 899 Mile.

— De Forenede Staters Høiesteret har nylig sædlet en Dom, hvorefter Stats-legislaturer kendes berettigede til at regulere Betalingen til Jernbanerne baade for Fragt og Passagerer.

— I Nærheden af Le Mars, Plymouth County, Iowa, har man fundet Stenkul; Lagets Tykkelse skal være fra 3 til 5 Fod.

— Tomas Høiesteret har nylig paa-dømt den bekjendte „Green Drive-Well-Sag“; Dommen gaar ud paa, at der ikke

existerer noget lovligt Monopol paa saadanne Drive-Brønde. Hvorvidt Citantten (Nelson W. Green) hermed opgiver sine Fordringer, er vel endnu ikke afgjort; han kan vistnok faa Sagen op for de Forenede Staters Høiesteret, om han saa synes. Men hans Patent er først fra 1868, og man har kunnet paaavise drevne Brønde fra 1849.

— En Mrs. Elisabeth Stone i Washington, D. C., har givet en stor Byggetomt og \$25,000 i Penge til Bygning og Vedligeholdelse af et Hjem for fattige Enker tilhørende den protestantiske Episkopalkirke.

— I Baltimore døde nylig en Miss Johanna Plummer, 76 Aar gammel; hun havde været en Invalid i 40 Aar og havde ikke kunnet gaa paa 33 Aar. Det siges, at hun var meget taalmodig. Vi fortælle dette, fordi Folk, som lide af langvarige Sygdomme, ofte glemme det Sprog: „De samme Lidelser fuldbyrdes paa Eders Brødre i Verden.“

— Nordostpassagen og Vegaerpeditionen. I „Stockh. Dagbl.“ læses: Fra paalideligt Hold ere vi komne til Kundskab om en Reklamation, der sikkert vil vække almindelig Opmærksomhed. Sagen er følgende: Samtidig med at Hollænderne i Slutningen af det sextende Aarhundrede kæmpede for sin religiøse og politiske Frihed mod Filip den 2den af Spanien, var deres kraftige og foretagssomme Mænd selskattede med storartede Opdagelsesreiser i den Hensigt at bane Verdenskommunikationer nye Veie. De kappedes med Engelsemandene, der nylig vare trængte frem til det kariske Hav, men der vare blevne nodte til at vende om, og udrustede i 1594 en Expedition for at opdage Nordostpassagen. Efterat endel af Expeditionens Fartøier

vare komne ind i det kariste Hav og efter nogen Tids forsat Seilads havde opdaget Mundingen af en Flod, der antoges for at være Ob, i hvis Nærhed efter den Tids geografiske Begreber Japan og Kina skulde ligge, ilede Hollænderne fulde af Glæde hjem. De troede Spørgsmaalet løst, at den korteste Vei til Ostens Skatte var funden! Der udrustedes en ny Expedition bestaaende af syv Fartøier, ladede med kostbare Varer. Men den havde Uheld med sig og blev dreven tilbage af det kariste Havs tæt sammenpakkede Ismasser, der spærrede Veien. Men Hollænderne vare ikke vant til at give tabt saa let. Generalstaterne udsatte nu i Aaret 1596 en Belønning af 25,000 Gylde til den, der kom hjem efter en Rejse nordenom Europa til Japan og Kina. Det er netop denne af de hollandske Generalstater formelig fattede og kundgjorte Beslutning om en Belønning af 25,000 Gylde til Nordostpassagens Opdagere, der ligger til Grund for den Reklamation, hvorom der her er Tale. Beslutningen fattedes den 13de April 1596 og findes indført i „het Register der Resolution van de Hoog Mogende Heeren Staten General der Verenigde Nederlanden“, Fol. 150. Den nærmeste Følge af den udsatte Belønning blev en ny Expedition, der,

efterat have opdaget Beeren Eiland og Epitsbergen, forliste paa Novaja Zemljas Østkyst, hvorfra kun en Del af Deltaerne kom tilbage efter en moisommelig Overvintring. Først hendede tre hundrede Aar efter tilbagelagdes Nordostpassagen for første Gang. Dette udførtes, som Alverden ved, af Nordenfjöld paa „Vega“. Og i disse Dage har den svenske Vegaexpedition's heldige og djerne Chef for sig reklameret den Belønning, som de hollandske Generalstater den 13de April 1596 udsatte for Nordostpassageproblemet's praktiske Løsning. I nævnte Beslutning, der fastkætter Betingelserne for at erholde Belønningen, bestemmes ingen Indskrænkninger hverken angaaende dens Nationalitet, af hvem Opgaven løses, eller angaaende Tiden, inden hvilken dette maa være skeet. Nordenfjöld har saaledes i Virkeligheden opfyldt alle de Bilkraav, der kræves for at erholde den ærefulde Belønning. Friherre Nordenfjöld har, efter hvad vi have hørt, i disse Dage indgivet sin Anmeldelse herom til den hollandske Ministerresident i Stockholm, Wittemaal van Stoetwegen, og det vil blive interessant at se, hvad Resultatet af dette internationale Belønningsspørgsmaal vil blive.

(„Mgbl.“)

Gaader og Opgaver.

No. 226. uafgjort Franskmændene Slaget Preusserne uafgjort
& forfattedes

Generalerne Aftale Generalerne.

No. 227. I hvilket Haandbort faar man tre Gange Navn af Mester ?

I n d h o l d : Sønnsens Magt. — Kompassets Historie. — Om Kolonisation af Grønland ved Fjeldlapper. — Opdagelsen af Australien og Oceanien. — Folkelivet i Bulgarien. — Forskjellige Slags Notitser. — Gaader og Opgaver.

R. F. Gibson,
JUSTICE OF THE PEACE,
INSURANCE, COLLECTING AGENT, REAL ESTATE.

Office in Adams Block, Winnebago St., DECORAH, IOWA

C. R. WILLETT.
N. WILLET.

ESTABLISHED
A. D. 1857.

Willett & Willett,

ATTORNEY'S AT LAW,
DECORAH, — — — — — IOWA.

Hans Johansen,
SADELMAGER.

handler med

Sadler, Svober, Bidsler etc.,
forfærdiger i sit eget Værksted efter Bestilling alle Slags Puder, Sæleringe etc.
Decorah, — — — — — Iowa.

RUTH BROTHERS,

DECORAH, IOWA,

handler med Stangjern, Spiger og Glas, Koge- og Kaffeovne samt
Kobber- og Blikvarer, Gaardsredskaber og Værktøi, Bygningsmaterialier,
saasom Binduesglas, Døre, Blinds, Bygningspapir, Blyhvidt ogolie.
Kobber- og Blikvarer repareres. Tagrender forfærdiges til billige Priser.

E. CUTLER ATTORNEY AT LAW & General Insurance Agent.
Office in Adams Block. DECORAH, IOWA.

Ældre Bind af „For Hjemmet“ (18. 19. 20. 21. 22. 23. 24.)
— se næste Side.

J. T. RELF,
PHOTOGRAF,

handler med Hammer, Lister, Albums, Fliels-Indfatninger, Stereoskop-Billeder et c
Gamle Billeder kopieres.

Smaa børn fotograferes ved den nye Methode langt hurtigere end før. Alle mine Negativbilleder retoucheres af den udmærkede Retoucher, Hr. Eugene Austin. Aflæg mig et Besøg. Mit Galleri er over Montgomer's Drugstore, **Decorah, Iowa.**

Norfolk Hotel.

CHRISTIANIA HOUSE, tæt ved Washington St. Broen
DECORAH, IOWA,

anbefales Rejsende af **Beder Jensen.**
 Gode Staldrum findes til Afbenyttelse.

99 CENT STORE 99

Det smukkeste Udvalg af Galanteri-Varer i Deco-
rah, passende til Bryllups- og Høitidspræsenter og en elegant
Samling af solvpleterede Varer forefindes altid.
Her er ogsaa det rette Sted til at kjøbe Stamtbøger (Autographs), Pho-
tograf-Albums, Bæser, Toilet-Gjenstande, Lamper, Speile og musicalke
Instrumenter. Billed-Kammer leveres efter Bestilling.

Agentur for Crown Sewing Machine.

A. N. Vance, Water St., Decorah, Ia.

C. C. COOK Optikus og Uhrmager, har tilsalgs Brillor de bedste
i Handelen. Lomme- og Stue-Uhre repareres smukt.
Løst ved Post Office, Decorah, Iowa.

Decorah Institut.

Denne velkjendte Skole vil begynde sit 10de Aar den 3die September. Det
Antal Elever, som i Aarets Løb besøge Skolen, er nu omtrent 400; de komme
fra Iowa, Minnesota, Wisconsin, Nebraska og Dakota. Skolebøger i alle de
almindelige Fag kunne leies for 75 Cents Terminen eller for 40 Cents Maa-
ned. Bespisning kan erholdes for, hvad den virkelig koster, efter sidste Bereg-
ning var det \$1.39 for Ugen. Moblerede Bærelser hos private Familier kan
erholdes for fra 30 Cents til 50 Cents om Ugen. Skolepengene for en fuld
Termin (11 Uger) er \$7.00, for kortere Tid \$3.00 Maaned. Bestyreren
er Amerikaner, men forstaar Norsk og benytter det norske Sprog til at forklare
det Engelske for norske Elever. Man henvende sig til Bestyreren

J. Breckenridge,

(10—13).

Decorah, Iowa.

Decorah Business College

tilbyder et omfattende praktisk Kursus for \$25.00 (Terminens
Længde efter Enhvers Behov). Man kan begynde naarsomhelst
hele Aaret igjennem, og Skolen har ogsaa en Klasse for Damer.
Bestyreren er en Bogholder med 35 Aars Praxis. Skolens 9de
Aars - Cirkulær sendes til Enhver, som derom henvender sig til
Bestyreren

JOHN R. SLACK.

Iver Larsen
følger udelukkende for Kontant og handler med
DRYGOODS, NOTIONS,
Færdiggjorte Klæder,
Hatte, Huer, Støvler, Sko, Kolonialvarer, etc. etc.
I Brødrene Gulliksons forrige Store.
Decorah - - Iowa.

A. C. Smith, M. D.,
Dien- og Dre-Læge.
Decorah - - Iowa.

12te Udgang af „For Hjemmet“
(21de og 22de Bind)

indeholdende den udmærkede Fortælling „Familien Hældringen“ samt 15 mindre Fortællinger, foruden meget andet interessant Læsestof, (24 Hefter, 720 store Sider) sendes portofrit for \$2.00. („Familien Hældringen“ koster alene omtrent \$3.00 i Bogladen.)

Adresse: **R. Thronsen,**
Box 1014, Decorah, Iowa.

Min Möbelhandel.

J. JACKWITZ.
DECORAH, IOWA.

Alle Slags Møbler, saavel simple som fine og elegante, sælges til Tidens billigste Priser. Reparationer udføres.

Ligklister findes paa Lager. Begravelser bejorges.

Ugale Rest-Exemplarer af

Socrates's Forivarstale ved Platon

samt Fortællingen „To Søstre“ (8 Hefter af „For Hjemmet“ sendes tilfom men portofrit for 35 Cents.

Adresse **R. Thronsen,** Decorah, Iowa.

E. D. Johnson,
ATTORNEY AT LAW,
Adams Block. **DECORAH IOWA**

G. I. Wendling

forfærdiger

Kaleschevogne og Buggier
og forøvrigt alle slags Hjoretoier efter Bestilling.
Reparationer udføres.

Beksted paa Hjernet af Washington St. og Boardman.

Decorah, Iowa.

ST. OLAF'S SCHOOL,

En lutherisk Høiskole for Gutter og Piger,
Northfield, Minnesota.

Nye Terminer begynder i April, September og November. Betalingen er \$30.00 for Skoleaaret (10 Maanedre) og for en Termin i Forhold. Kost billig
Nærmere Underretning faaes ved Henvendelse til Bestyreren

Th. N. Mohn, Northfield, Minn.

E. P. Haugen,

— Gier af —

Decorah Marble Works.

Water St. - - DECORAH, IOWA.

Jeg har sikret mig de bedste Arbeidere og kan udføre smukt og billigt Arbeide. Da jeg ogsaa har norske Stenbyggere, har Landmand den Fordel, at de kan faa sin Inskription feilfri, hvilket er aldeles umuligt, hvor man blot har Arbeidere af andre Nationer.

Som reisende Agenter har jeg engageret Hrr. J. W. Hoy, Thorvald Kopsland, O. G. Arnesen og M. W. Kidder.

E. P. Haugen.

Enhver, som ønsker Gravstene, og ikke træffer min Agent, kan derom tilskrive mig samt angive, hvor kostbar Sten han ønsker, og jeg skal da sende ham Tegninger med vedføiet Pris, hvorefter han kan sende mig tilbage det Exemplar, han udoelger, tilligemed Ordre og Inskription samt nærmeste Fragt-Office.

E. P. Haugen

S. O. WILSON, MERCHANT TAILOR,

Verksted tværs over for *Woolen Factory Store,*

DECORAH, - - - - - IOWA.

Et smukt Udvalg af Tøier til Klædninger just modtaget. Alt Arbeide garanteres.